

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 28 (474), serie nouă. Miercuri, 19 iulie, 2000. Preț: 4.000 lei

mărica
spiridon

Sper să se știe că o serie de condiții din regulament au exclus diverse volume din competiția de anul acesta. Dintre celelalte, pe unele le-am citit cu poticneli, sau cu o devastatoare impresie de deja-vu. La altele, m-am împiedicat fără speranță după primele câteva pagini. Nu văd cine le-ar fi răsfoit și după aceea le-ar fi luat din librărie acasă.

NUMĂR SPECIAL

radu
voinescu

Ca să nu mai spun că patru premii la poezie, nu știu mai câte la alte secțiuni (consultați listele din presă) par o consecință a unei mentalități a vremurilor de dinainte, când în școlile noastre se demonetizase ideea de premiu; la clasele mici, de pildă, învățătoarele scoteau peste trei sferturi din clasă cu coroniță. Ce înseamnă patru premii? Nici unul, de fapt.

vasile
andru

Citind lista cu componența juriului, vezi că el este de o mediocritate înduioșătoare. Cu excepția a două sau poate trei nume mai săltate, juriul este mediocru.

Oare el este un eșantion al culturii noastre de azi? Oare el este reprezentativ? Asta ar fi un semnal de alarmă pentru o stare de suficiență culturală a acestor ani.

PROZA ÎN INSTANȚĂ

mihai
sin

În privința acestor găști și a controlului lor destul de sever asupra lumii culturale și literare, am folosit în urmă cu câțiva ani termenul "mafie literară". Mă gândesc că a fost o exagerare. Mafiile au totuși o logică, o miză - cea mai importantă fiind arginții, mulți arginți. Ceea ce se întâmplă la noi, în varianta de profil, pare a fi totuși lipsit de noimă, dacă excludem paranoia unuia sau altuia, care dorește să controleze, să primească "lauri" și "glorie", să conducă autoritar triburi de artiști.

gheorghe
schwartz

Măcar juriul a născut multe comentarii (multă proză) în acest an și cel puțin din punctul acesta de vedere, nu se poate vorbi în nici un caz de un sezon mort. Cum proza despre juriu pare mai palpitantă anul acesta decât proza scrisă în '99, juriul ar fi cel care ar trebui să primească bomboana.

marin
mincu

Există o coalizare aproape a tuturor scriitorilor împotriva lui Paul Goma ca și cum el ar fi singurul vinovat de tot marasmul moral de la noi ce a ieșit la suprafață după „revoluție“. Se poate deduce că vina lui esențială este aceea că a avut curajul să se declare solidar cu „Carta“ cehilor în 1977 și că apoi chiar a reprezentat un punct de „reper istoric“ al dizidenței românești.

1 Recent, juriul Uniunii Scriitorilor din România nu a acordat nici un premiu pentru proza anului 1999. Considerați că avem de-a face cu o criză în domeniu, sau acest gest, singular în deceniul nostru de libertate, e merit a detona un climat literar, căzut într-un con de umbră, pe de o parte, ignorat sistematic de autoritățile statului, pe de alta?

2 Dacă trebuie să jucăm cu cărțile pe masă (sau pe față!), e nevoie să identificăm mode, curente sau tendințe oportune. Întâlnim așa ceva în anul de care pomeneam? Care ar fi protagoniștii și prin ce s-ar individualiza aceștia? Sau, dimpotrivă, ca să împrumutăm o sintagmă dintr-un alt sector, se poate vorbi de un sezon mort?

3 Tipărituri, slavă Domnului, au fost suficiente, *numele mari* nu au lipsit de pe afiș. Ce-a iritat totuși juriul de a fost atât de intransigent? Au excelat cumva cărțile de poezie, de critică, de dramaturgie sau de publicistică? Prozatorii trebuiau să primească o lecție? Despre prozatorii care au fost în juriu ce ne puteți spune? Aveau de plătit niște polițe?

4 Se vorbește, cu insistență, despre o criză a lecturii. Credeți că *jurații* noștri au parcurs cărțile în studiu sau hotărîrea a fost luată după anumite criterii, altele decât acelea strict literare?

5 Atitudinea extremă a juriului a pus sub semnul întrebării o perioadă limitată a literelor române, să zicem, aceea care a urmat după răbufnirile din decembrie 1989? Ne puteți dovedi contrariul? Prin ce s-ar putea caracteriza proza anilor postrevoluționari?

6 E benefică o astfel de hotărîre tranșantă sau, pur și simplu, ne întâlnim doar cu o provocare pentru un gen atât de proteic și invidiat uneori?

7 Cum vedeți ieșirea din presupusul impas? Ce perspective întrezăriți? Pe ce autori mizați? La ce opere vă așteptați?

victor cubleşan:

(cronicar „STEAUA“)

1 Despre criză s-a vorbit foarte mult în ultimii zece ani. Criză a literaturii. Crize ale literaturii, pentru că se poate vorbi, indentificând cu destulă claritate simptome, despre una a schimbării generațiilor, una a schimbării mentalităților, alta a modificării orizontului de așteptare al cititorilor, alta a necristalizării la nivel programatico-teoretic al unui curent capabil să ordoneze un peisaj literar relativ haotic și extrem de fragmentat. Mai grav, se poate vorbi de o criză axiologică într-un moment în care orice ierarhie valorică este susceptibilă de a fi contestată, în care orice apreciere critică are o valoare atât de relativă, încât rareori se impune în afara propriului sistem aplicat. Și mă opresc aici, cu toate că despre o criză a stilului sau despre una a subiectului, a „story“-ului, s-ar mai putea vorbi destul. În acest context, nu cred că mai poate mira pe cineva proclamarea anului 1999 ca fiind un „an al crizei“. Mirarea ar putea proveni doar din reducerea valabilității acestei afirmații la spațiul prozei. Întreaga literatură, întreaga cultură română se află în aceeași situație problematică și confuză. Cât despre „ignorarea sistematică din partea autorităților statului“, ea mi se pare total ne semnificativă - într-un domeniu în care individualismul și individualul fac legea - comparativ cu ignorarea cvasi-totală din partea cititorilor. Iată de ce ne acordarea nici unui premiu pentru proză de către juriul Uniunii Scriitorilor din România nu este în mod necesar o surpriză. Surpriza este considerarea unui singur domeniu al literaturii ca aflându-se într-o perioadă neagră.

2 „Sezon mort“ nu ar putea exista decât în cazul absurd al neapariției nici unui singur volum pe piață. Dar, după cum spuneam și mai înainte, este imposibil să vorbim de existența unui „curent“ - nici măcar să nu încercăm să folosim termenul la plural - în peisajul literar românesc. Dizolvarea „Generației '80“ a lăsat în urmă un gol. Oricum, nici măcar aceasta nu avea un program și o orientare foarte clare și coerente, fiind fragmentabilă, la nivel teoretic, în cel puțin cinci-șase grupuri semnificative. Moștenirea „Generației '80“, pătrunderea postmodernismului și redefinirea acestuia în context autohton este cu siguranță o cotitură decisivă în mentalitatea artistică și culturală românească. Așa-numitul „nouăzecism“, care se lauda cu preluarea acestei moșteniri și dezvoltarea unor concepte și teorii noi, a rămas un simplu deziderat, neavând nici o acoperire în practică la nivelul aparițiilor editoriale. Mai potrivit este termenul de grup, autori români fiind grupați în grupuri și grupulețe coagulate nu în jurul unor idei, ci în jurul unor interese, ceea ce se sporește și mai mult fragmentarea ideatică în spațiul literar.

3 Nefiind membru al juriului îmi este destul de greu să răspund la această întrebare, după cum, cunoscându-i mult prea puțin pe membri, ignor cu desăvârșire eventualele „polițe“ pe care le-ar fi avut aceștia de plătit. Cu siguranță cărțile de poezie, critică, dramaturgie sau publicistică nu au excelat și, personal, cred că în domeniul prozei au existat titluri mai valoroase, volume mai incitante.

4 Refuz să cred că un juriu, cu atât mai mult atunci când vorbim despre juriul Uniunii Scriitorilor, poate lua astfel de hotărîri fără a parcurge materialul vizat. Ceea ce nu înseamnă, desigur, că este imposibil. Criza lecturii este una a modului de a citi, nu a absenței cititului.

5 Faptul că un for abilitat să emită judecăți de valoare are curajul să p... sub semnul întrebării creațiile literare de după Revoluția din 1989... indiscutabil un act curajos și benefic, atâta timp cât este făcut cu bună-credință. Lipsa unei grile axiologice clare și a unor repere valorice solide a produs și continuă să producă mult rău literaturii române actuale. Nu sunt ur adept al unor sisteme rigide, și nici nu cred că arta poate fi redusă la formule matematice, dar cred cu fermitate că lipsa judecății estetice riguroase argumentată principial și ancorată într-un ansamblu ideatic sudat în jurul unor principii unanim recunoscute sau impuse de către un curent dominant neagă orice drept criticii, plasând-o într-un subiectivism și relativism mult dincolo de marginile tolerabile. Rolul criticii este de a infirma și afirma valoarea. Fără aceasta ea renunță la dreptul de a se pronunța. Or, una dintre caracteristicile cele mai întristătoare ale prozei anilor postrevoluționari este tocmai existența ei într-un astfel de climat. Au existat, cu siguranță, opere extraordinare trecute cu vederea, după cum au existat baloane de săpun și volume inexplicabil apreciate. Dar a face o caracterizare a acestei perioade ar presupune o lungă și clară lămurire a criteriilor care ne permit să operăm această caracterizare.

6 Dacă gestul ar fi înțeles ca o provocare, el nu ar putea fi decât benefic. Orice provocare e merită să răscolească, să incite, să irite, să provoace o stare fertilă pentru disputa de idei, pentru creație. Atâta timp, însă, cât gestul este privit ca o simplă mișcare de culise a juriului, el nu poate decât să alimenteze apatia climatului nostru literar și să sublinieze lipsa de importanță a valorii care se manifestă în România.

7 Singura ieșire din impas este una care vine din direcția cristalizării teoretice a momentului actual. Există suficiente probleme de comunicare, difuzare, izolare pentru a mai putea accepta atomizarea la nivel estetic. În acest sens perspectivele nu sunt prea luminoase și nu putem aștepta decât neașteptatul pentru a zgândări un context literar blazat și corupt de interese fără legătură cu actul artistic.

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor din România

■ Fundația Luceafărul

Apare cu ajutorul Ministerului Culturii

Redacția:

Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Simona Galatchi (corector)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 2511.1-1543.1/ROL

Cont în valută: 472161601590

Tehnoredactare computerizată:
FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

putem fi citați pe internet la adresa:

<http://bic.romlit.ro/email/luceafarul@bic.romlit.ro>

MEDICI ȘI PACIENȚI

de MARIUS TUPAN

Cum era de așteptat, judecând după tradiția deja instituită (!) în cultura noastră, și în acest an premiile U.S. au stârnit reacții dintre cele mai diferite, ajungându-se (așa cum se va observa în acest număr special) la punerea sub semnul întrebării a onestității juriului, democratic ales, îndeosebi de către cei care nu au fost onorați, până la acreditarea unor idei că-n literele noastre actuale s-ar fi format grupuri și grupulețe, sau, mai direct spus, o veritabilă mafie literară, care ar distribui lauri în funcție de interese oculte și cumetrii bine regizate. Iar, în afara acestora, nimic n-ar mai intra în calcul. Va rămâne de notorietate faptul că jurații, stabiliți pentru evaluarea producției editoriale a anului 1999, au ajuns la concluzia că genul aflat în mare suferință (deh, mișcările astrale sunt greu de prevăzut!) ar fi fost cel epic. La unison (după cum ne-au venit relatările pe căi ocolite!) au hotărât ca proza să rămână în

afara competiției, iritând, mai mult decât oricând, nu numai pe scriitorii care au tipărit cărți în anul trecut, ci și pe cei care au urmărit, cu maximă atenție, fenomenul, insolit în decernarea premiilor de-a lungul anilor. Deși am insistat să căpătăm publicații tranșante de la mai mulți membri ai juriului, fiindcă numai aceștia au stimulat controversile, n-am reușit să-i convingem decât pe doi (Monica Spiridon și Gheorghe Schwartz), care, după cum veți citi, nu se sfiesc să pună degetul pe rană. Dacă aceasta există cu adevărat. Fiindcă, de cealaltă parte a baricadei, se află câțiva prozatori, pare-se, nedreptățiți, care nu întârzie să contraatace și să dezvăluie unele practici neortodoxe în aceste întâmplări artistice. Trebuie să ne avertizăm cititorii - chiar și în acest moment - că am apelat numai la prozatori și critici (îndeosebi la criticii care susțin cronicile literare), pentru a realiza acest număr special, convingși că vom surprinde unele conflicte, prezente nu numai în stare latentă. După cum lesne se va observa, există dispute între promoții, unele anifeste, altele bănuite, câteva chiar în cadrul aceleiași promoții (a se urmări intervenția lui Radu Cernătescu, care

neagă, în bloc, proza optzecistă), dar și nemulțumiri de ordin procedural, venite - se putea altfel? - de la cei care nu au intrat în rândul nominalizaților. Diatriba Marianeii Sipoș, pe care o publicăm în întregime, deși a depășit spațiul propus de noi și a talmăcit tendențios unele întrebări, e un exemplu concludent în acest sens. Dar, poate și de aici vine farmecul acestui fel de a dialoga. Patimile, resentimentele, invectivele, răbufnirile necontrolate ca și propensiunile vindicative trădează o remarcabilă stare de emulație care, firește, nu diminuează creația, dimpotrivă, o

Patimile, resentimentele, invectivele, răbufnirile necontrolate ca și propensiunile vindicative trădează o remarcabilă stare de emulație care, firește, nu diminuează creația, dimpotrivă, o stimulează, anunțându-ne și altfel că la noi, mai mult decât pe alte meridiane, creatorii nu-și depun armele sub invazia hoardelor amenințătoare (n-am zis nimic - încă - despre politicienii veroși și întreprinzători fără scrupule!), hotărâți să-și facă auzite vocile.

stimulează, anunțându-ne și altfel că la noi, mai mult decât pe alte meridiane, creatorii nu-și depun armele sub invazia hoardelor amenințătoare (n-am zis nimic - încă - despre politicienii veroși și întreprinzători fără scrupule!), hotărâți să-și facă auzite vocile. Și, dacă e posibil, să sporească tezaurul spiritual, tot mai amenințat de la o vreme. Dar să revenim la subiectul pus în dezbatere.

Nu suntem obișnuiți să dăm note (deși am absolvit o facultate umanistă, în care ne-am pregătit să fim profesori!), sau să glisăm într-o parte sau în alta a marșalilor și din motivul că nu ne plac înregimentările. Poziția de martori și, eventual, interpreți ai fenomenului nou ivit ne e mai accesibilă și ne ferește de excese. S-ar putea ca jurații, spirite responsabile și vizionare, să sesizeze un declic în proza actuală, astfel că semnalul lor de alarmă rămâne (sau ar trebui să fie) benefic, fiindcă e pus - nu-i așa? - în folosul culturii noastre. Care, cică, nu s-ar fi emancipat îndeajuns. Care, Doamne Dumnezeule, e tot provincială. Care, dragăliță Doamne, prin subiectele abordate, nu interesează încă lumea occidentală. Care, Doamne ajută... Etc. Etc. Numai că

ofensiva contestatarilor se va ivi de îndată. Au avut jurații timpul și capacitatea să răsfoiască (de citit, nu se pune problema!) toate romanele puse la dispoziție pentru a căpăta lauri? Cei unsprezece aleși să judece au aura unor persoane obiective, neinfluențabile? Trebuia sancționată mai ales proza, fiindcă dramaturgia, critica și poezia excelează? Mai ales poezia, care a fost onorată cu patru premii. Trăim, cu adevărat, un timp al crizei epice? Aici credem că ar trebui insistat și nu întârziem să lansăm și noi câteva opinii.

Autorii, răsfățați cândva de critică, dar care, în ultimul deceniu, fie au avut eșecuri, fie au rămas în expectativă, nu vor recunoaște niciodată că în perioada postdecembristă s-au editat cărți importante și s-au ivit noi nume de care istoria literară trebuie să țină seama. Poziția lor se aseamănă, întrucâtva, cu aceea a celor care, puși în slujba regimului comunist, neagă total literatura de sertar.

Tetralogia lui Dinu Zarifopol (o carte de acest fel, care merita cu prisosință un premiu de proză pentru anul 1999) e încă o dovadă că destule criterii, în judecarea literaturii noastre actuale, sunt arbitrare, iar rezistența unor creatori într-o perioadă neagră nu mai impresionează pe nimeni.

Modificarea ierarhiilor, firească în timp, grație cauzelor obiective, întârzie și datorită faptului că directorii de conștiință (s-o mai fi spunând așa?) dețin încă fotolii și spații privilegiate, neacceptând și opiniile altora. Datorită acestor fapte (dar și altora), s-au iscat reacții în lanț, astfel că destule grupări, plasate în jurul unor reviste, stabilesc obsesiv și demonstrativ alte topuri. Și, în această operațiune (procesiune), scandează niște nume care frizează ridicolul. De aici și până la confuzie nu-i decât un pas. Lupii tineri (ca să preluăm o sintagmă dintr-un alt domeniu) abia așteaptă devălmășia pentru a-și arăta colții și a-i pune la zid pe cei care îndrăznesc să se mai situeze în parametrii artei autentice, fără a miza pe spiritul de haită. Indivizi suspecti, aflați într-un divorț total cu bunăcredința și, pe deasupra, fără vreo operă notabilă, au pretenții de lideri de opinie. Adesea, cad în ridicol și oferă coroziune, fără ca intervențiile lor vremelnice să conteze mai târziu, la judecata de apoi a literaturii. În perioade de derută, mulți se cred medici de salon, insistă, persistă și operează, uneori chiar și fără anestezie. Tocmai ei, cei care ar trebui să se vindece mai întâi pe sine!

liviu grăsoiu:

(cronicar RADIO)

1 Iată că viața literară oferă și ea (nu de ieri, de alaltăieri) tot felul de surprize. Neacordarea unui premiu (*măcar*) pentru proza publicată în 1999 se înscrie printre surprizele cele mai mari și nedorite. Nu cred într-o criză a prozei contemporane, dovadă că multe cărți au tot fost premiate cu diverse ocazii, la festivalurile organizate în țară, la anumite momente de bilanț din activitatea asociațiilor, revistelor de cultură sau chiar la manifestări cu caracter național. Faptul că în fiecare an, Uniunea Scriitorilor a decernat și premii pentru proză, că sunt titluri ce au reținut atenția criticii, că publicul caută mai degrabă proza decât alte genuri, totul întărește impresia că proza se află, și după 1990, într-o situație aproape privilegiată. Dacă juriul voia, putea să premieze cel puțin trei cărți de proză. Și încă ceva. S-ar putea să persiste o eroare în aprecieri: prin proză să se înțeleagă doar romanul sau proza scurtă. Se uită prea ușor memorialistica, în fond adevărata revelație a ultimului deceniu.

2 Există, firește, mode și tendințe oportune. Despre curente ar fi prea mult dacă s-ar vorbi. Protagonistii nu au individualitate în acest caz, ci doar spirit de invitație și dorința de înregimentare. Sunt cei care fac orice concesie (artistică, morală, materială) pentru a ieși în față, pentru ca numele lor să circule, pentru a-și satisface narcisismul de "scriitor citit". Pentru aceștia nu există "sezon mort". Din fericire, 1999 nu a fost "sezon mort" nici pentru autori cu prestigiu adevărat, rezultatul unor opere ce au marcat literatura

contemporană.

3 Și eu mă întreb ce o fi iritat juriul și i-a determinat hotărârea de a-i lăsa corigenți pe prozatori în anul 1999. Nu văd superioaritatea cărților de poezie sau de critică față de ceea ce au fost scrierile în proză. Dramaturgia nici nu ar trebui adusă în discuție, iar publicistica... rămâne publicistică, adică literatură cu indulgență.

În privința prozatorilor prezenți în juriu, nu pot să spun decât că îi prețuiesc pe fiecare dintre ei și îi citesc cu plăcere. Dacă ar fi avut de plătit niscaiva polițe, Dumnezeu știe...

4 Criza lecturii este reală, însă la nivelul publicului larg. Nu-mi vine a bănuși că "jurații" nu au citit cărțile nominalizate și chiar și altele, poate la fel de importante. Am însă și eu convingerea formată și întărită de-a lungul

anilor că au intervenit (ca și altădată) "criterii" extraliterare în aprecieri. Cum ar fi, de pildă, lipsa informației.

5 Prin ce s-ar putea caracteriza proza anilor postrevoluționari? Prin cantitate, prin preponderența memorialisticii, prin câteva apariții de marcă, prin mulți tineri ce își încearcă șansa...

6 Nimic benefic în hotărârea care a declanșat această anchetă a "Luceafărului". Dacă atitudinea juriului ar fi stat sub semnul intransigenței, probabil că premiile ar fi fost mult mai puțin numeroase. Mi se pare mai degrabă o gafă și nu o provocare. Sau un avertisment?

7 Impasul este la nivelul orgoliilor, nu al prozei actuale. Proza își va parcurge drumul ce i s-a hărăzit. Perspectivele vor accentua tendințele acestor ani. În ceea ce mă privește aștept atât romanele epice, cât și pe acelea ce mizează pe introspecție. Le voi parcurge cu atenție cu o singură condiție: să reziste la lectură primele cincizeci de pagini. În privința autorilor, subiectiv cum sunt, cred că Nicolae Breban, George Bălăiță, D.R. Popescu, Costache Olăreanu, M.H. Simionescu, M.L. Cristescu, Eugen Uricaru, Alexandru Ecovoiu, Ștefan Agopian, Marius Tupan, Cătălin Țirlea, Răzvan Petrescu, I. Groșan, Vasile Andru, Dan Stanca, Daniel Bănulescu, Ioana Drăgan și încă mulți alții își vor împlini tot mai consistent opera. Trecutul apropiat, tranziția, societatea românească în ansamblu, reprezintă subiecte demne de un Balzac. Poate că se asunde pe undeva. Eu unul îl tot aștept.

mirela roznoveanu:

1-7 Invitația, primită prin fax la New York, de a răspunde la ancheta referitoare la premiul de proză al Uniunii Scriitorilor, neacordat pe anul 1999, mi s-a părut nu numai cinică, ci chiar o provocare. Mai întâi pentru că în 1999 am publicat două romane, *Platon* la „Cartea Românească” și *Timpul celor Aleși* la Univers. Iar în al doilea rând, pentru că, așa stând lucrurile, orice voi spune se va întoarce împotriva mea.

Desigur, a fost neplăcut să aflu că nici unul dintre romanele mele nu a fost premiat, deși unul dintre ele a stat pentru mai multe săptămâni pe primul top al celor mai citite și mai bune romane din România, iar celălalt va fi tradus și publicat în Franța. Am încercat, în mod normal, să găsesc o explicație. Una ar fi că membrii juriului nu mi-au citit cărțile, ceea ce este rău pentru juriu; alta că standardele supermondiale ale gustului criticilor din respectivul juriu nu mai pot fi mulțumite de nici un fel de roman.

O altă explicație ce se leagă de prima, este că între ce-i place publicului și ce îi place

criticii, s-a căscat o prăpastie alarmantă.

În fine, mă lansez într-o altă explicație ce ține de scandalurile din anii trecuți, legate de premiile literare. Este posibil ca acele coterii care decid în fiecare an ce premii să se ia, să nu fi decis cui anume, dintre candidații ei, firește, să atribuie premiul la proză și s-a pedepsit pe ea însăși. Ori coteria a decis că dacă nu este premiat unul dintre "ai noștri" nu mai trebuie premiat nimeni?

Prefer totuși să cred, în optimismul meu

incurabil, că gusturile literare ale membrilor juriului au fost atât de divergente, încât nu s-a putut ajunge la nici o concluzie. Și acest lucru nu ar fi de mirare. Cea mai mare parte a romanului românesc, aceea care place criticii oficiale și care aparține romancierilor oficializați în deceniile șapte și opt, este scrisă mai departe în stilul parabolic-fluviu (de parcă direcția presei ar fi încă la veghe) al realismului psihologic caracteristic Epocii de Aur a comunismului ceaușist. Acest roman nu este un fluviu care curge, ci un fluviu care de cele mai multe ori cară la vale sau nici măcar nu mai poate căra de plin ce e de atâta neesențial, cai morți, cadavre, dulapuri, hoituri, putreziciuni, ce vrei și ce nu vrei, așa încât doar lectura pe sărite mai este posibilă. Pe de altă parte, criticii care încurajează și gustă tendințe epice noi, fie că exagerează aceste tehnici dându-le valoare estetică în sine, fie că nu au prea mare succes în impunerea acestor noi direcții din motive care țin și de autoritatea literară. Criză nu este în romanul românesc, ci doar metamorfoză, legată de toate procesele inevitabile acestui proces.

monica spiridon:

1-7 Răspunzând în calitate de membru al juriului, îmi pot transfera de la bun început opțiunile din sfera virtualului în aceea a **stărilor de fapt**. Acesta este motivul pentru care nu urmăresc decât în linii mari traseul întrebărilor, care - nu ezit să o spun deschis - mi se par uneori retorice. Ele implică prea clar un anumit răspuns, dirijând ancheta spre o țintă prezumtivă.

Cum am fost și rămân în toate privințele un alergător solitar (sau un *free lance* cum se spune altundeva), am să mă limitez la opțiunile mele de vot, pentru care răspunderea îmi revine exclusiv.

Nici votul meu, și din câte mi-am putut da seama nici al celorlalți, nu a avut ca obiect starea generală a prozei de după

89 - pare să sugereze întrebarea -, ci doar cărțile aflate pe masă. Sper să se știe că o serie de condiții din regulament au exclus diverse volume din competiția de anul acesta. Dintre celelalte, pe unele le-am citit cu poticneli, sau cu o **devastatoare impresie de deja-vu**. La altele, m-am împiedicat fără speranță după primele câteva pagini. Nu văd cine le-ar fi răsfoit

și după aceea le-ar fi luat din librărie acasă.

În asemenea cazuri, este de-a dreptul impropriu să se vorbească de o *criză a lecturii*. Faptul ca atare indică altceva. Din păcate, o serie de autori de azi încearcă să capitalizeze în continuare din rentele trecutului. O situație din principiu inacceptabilă. Mă număr printre cei care identifică în ea un *impas* sau o *fundătură* din care proza - mai ales romanul - trebuie să-și afle drumul în afară grabnic.

Dacă ne uităm pe altundeva prin lume, nici acolo prozatorii de azi nu stau chiar

confortabil. Unii se mai agață de *perioada de interval* numită postmodernism, deși lumea s-a săturat de mult de tertipurile sale. Alți autori - în general puțini - își văd de lucru, în orizontul duratelor lungi, netulburați de epoci, curente, tendințe și tot ce mai enumerați în întrebare.

Există și unii care se autodevotă, precum șarpele care își mușcă coada. Nume onorabile, ca Pynchon sau Barth, să zicem - care la noi au făcut cândva furori ca modele sau ca pretexte de comentariu critic fastidios. Dar aceștia - atenție! - în ultimul timp se recapitulează, se autopastează sau se autoparodiază **cu curaj, pe față**.

Sunt anumite puncte în chestionar absolut inoportune în presă și în critică în genere. Ele confundă literatura cu viața literară și, încă mai surprinzător (citez) *numele mari* cu *cărți mari*. Substituție gravă. Mai ales în literatura română, unde există mai mult de un *autor mare* care supraviețuiește, pe merit, doar printr-o *carte mare*.

În fine, ultima întrebare, privind căile viitorului, soluțiile, miza, așteptările ș.a.m.d. este integral de pasat în terenul prozatorilor înșiși.

Nu de altceva, dar critica numită cândva *de direcție* și-a epuizat de mult atracțiile, mai bine-zis, destinul.

dumitru țepeneag:

1-7 Voi încerca să răspund scurt și global la întrebările dumneavoastră.

A nu acorda nici un premiu pentru proză pe anul 1999 mi se pare inadmisibil din mai multe puncte de vedere. În primul rând, pentru că apare ca o negare de principiu a valorii prozatorilor români. Chiar admitând că anul acesta cărțile de proză n-au fost la înălțimea celorlalți ani și tot nu mi se pare acceptabilă o asemenea omisiune. Și-apoi nu înțeleg, un an în care apar cărțile lui Andru, Buzura, Cușnarencu, Iova și alții precum Țoiu, Tupan (care a luat premiul pe anul trecut) etc. cum poate să fie socotit un „sezon mort“?

M-aș fi așteptat, dimpotrivă, să i se dea un premiu de încurajare lui Augustin Buzura care, după ani și ani de tăcere în care timp s-a consacrat difuzării literaturii române peste hotare, a făcut efortul necesar pentru scrierea unui roman. Ce dacă nu mai e la înălțimea cărților sale din timpul dictaturii! În definitiv, romanele sale de-atunci le-am recitat noi oare și le-

am găsit la fel de bune ca și pe vremea când erau distinse cu tot felul de premii? Același lucru aș putea să spun și despre Țoiu. Eu nu i-am citit romanul, dar îmi închipui că n-are cum să fie cu mult inferior celorlalte romane ale sale.

Iar dacă generația '60 apare cam obosită în ochii juriului, atunci de ce n-a fost luat în seamă romanul lui Cușnarencu despre care am citit numai cuvinte de laudă (vezi mai ales articolul lui N. Bârna în gustul căruia am toată încrederea).

Recunosc, dacă aș fi fost în juriu, eu i-aș fi acordat premiul lui **Gh. Iova**, spirit

inovator, ferment activ al generației '80. Ar fi fost un bun prilej să se atragă atenția publicului asupra acestui scriitor important care continuă să fie lăsat într-o nedreaptă marginalizare. Cartea sa, **De câți oameni este nevoie pentru sfârșitul lumii**, ar merita să fie publicată aici în Occident și promit - e și asta un premiu! - să încerc să realizez acest proiect reparator, în ciuda dificultăților de traducere.

A fost privilegiată poezia într-o țară care se consideră, pe bună dreptate, țara poeziei? Nu voi protesta tocmai eu care m-am învățat mai mult printre poeți și în România, și în Franța. Vreau totuși să atrag atenția că, în măsura în care ne interesează racordarea literaturii române la literatura europeană, ar trebui, dimpotrivă, să încurajăm proza și, mai ales, romanul, așa cum se întâmplă cam peste tot, căci publicul romane citește, iar proza în general e mai ușor de tradus și de difuzat dincolo de granițele naționale. Nu degeaba Mircea Cărtărescu, acest Sorescu al timpurilor noi, a abandonat poezia și bate la poarta Europei cu ultimul său roman care, cel puțin pentru publicul francez, are un singur cusur: e prea poetic.

radu cernătescu:

(cronicar „TERRA GRIFONIS“)

1-7 Premiile U.S.R. ar fi trebuit să fie o instituție dinamică, un barometru al celor mai viguroase modele sau direcții spirituale contemporane și o avangardă a aceluși mesianism românesc care poate dirija creația prin exemplaritatea înspre marile fapte de cultură, singurele care propun și impun timpurilor viitoare conștiința unei demnități naționale. Respectiva instituție se complăce însă - și nu de ieri, de azi - în imobilism și în rezistență la reabilitarea spiritualității prin cuvânt, preferând poarta din dos a istoriei literare, loc ideal pentru desfășurarea unui inacceptabil și incaleficabil partizanat de grup. Nume deloc sonore, aceleași, gestionează într-un nesfârșit Babel dâmbovițean o teribilă confuzie de valori.

Anul acesta..., pardon, și anul acesta, premiile nu au fost decât încă o respirație gură la gură pentru reanimarea unui cadavru optzecist, merit a fi expus încă un an în contra direcției de azi din cultura română. Pe lângă faptul că se tot premiază între ei optzeciști mai mult sau mai puțin întârziți, pierderea legitimității lor face ca toate vocile apologetice (v. **Optzecismul și promisiunile postmodernismului, sau Acțiunea textuală...**) să fie imediat și fără excepție premiate.

Păzea, însă, generoase Doamne, neînduplecați Domni jurați, pe bulevardele tot mai pustii ale literaturii române vine în goană, vie și tumultuoasă, o literatură care va călca în picioare primatul textului și va eradica filosofia biologicului: literatura mistică. De la ea așteptăm noi necesara mutație ontologică a culturii române. Nume marginale acum, precum Mihai Marcel Avramescu, Nicolae Ionel, sau Ioan Petraș Arbore, care sigur vă lasă indiferenți astăzi, mâine vă vor incendia nopțile cu rugul aprins al adevăratei revoluții, spirituale, semn de restaurare absolută a cerului nostru interior. Căci doar șansa metafizicii poate însemna azi în literatură, în aceste vremuri apocaliptice, recucerirea pentru om a epicentrului său ontologic, acel Eden interior ce riscă, sub presiunea materialismului demonic, să se șteargă din memoria umanității.

Acest skandenbergh de idei propus de revista „Luceafărul“ repune cu vehemență în discuție seriozitatea unui juriu care, iată, la secțiunea de

dramaturgie, găsește 2 (doi) laureați, cu toate că întreaga producție dramatică pe anul 1999 se putea număra pe degetele unei mâini, în vreme ce proza nu binemeritează nici o semnalară cu lauri. Și trec peste faptul că un foarte bun volum de scenarii și piese de teatru: **2+1**, al domnului Bujor Nedelcovici, nici măcar nu a fost luat în calcul.

Personal, nu împărtășesc ideea exprimată aici ca ipoteză de lucru că anul 1999 ar fi fost “sezon mort” la proză. Proză s-a scris și s-a scris bine. O demonstrează, printre rânduri, chiar juriul prin premiile acordate atât unui debutant (Cornel Ivanciuc), cât și unui senior al prozei (Nicolae Breban, Premiul Național). Se insinuează atunci bănuiala - retorică, desigur - ca nu cumva clarviziunea juriului, alcătuit, mă repet, din membri la fel de inteligenți ca Einstein și morali ca Lao Tze, să nu fi fost afectată de vreo **Paranoia Schwartz** sau de vreun sindrom Agopian...

Iată de ce s-ar repede la întrebarea dumneavoastră cu nr. 7 și propun ca o dulce utopie nedigerabilă, alcătuirea de către U.S. a unui regulament clar de organizare și funcționare a juriului său, statut care, pentru a elimina orice *parti pris*, să elimine pe reprezentanții editurilor implicate și să statueze o pondere egală fiecărui vot în juriu, fără vreun drept de veto sau de abținere. Știu însă că, imorală prin însăși utopia obiectivității pe care o presupune, propunerea aceasta nu poate fi mai bună decât oricare alta. Inclusiv cea a unei extrageri, poate chiar televizate, în manieră *Bingo*.

Orice cititor profesionist care traversează cu obiectivitate peisajul actual al prozei românești vă poate confirma că marele perdant al acestor premii a fost domnul Dinu Zarifopol, septuagenarul care a reușit în 1999 să încheie publicarea unei opere de sertar, o tetralogie românească cu amplitudini și ambiții balzaciene începută acum vreo treizeci de ani.

Eșuarea (nu valorică!) a acestui *bildungsroman*, care ar fi făcut valuri oriunde în Occident, exemplifică o dată mai mult că motivele neacordării premiului de proză pe anul 1999 nu țin atât de valoarea autorilor, cât de valoarea cititorilor (recte, a juriilor).

Criza de narcisism a cititorului grăbit, împins din spate de tranziție, a condus la o “criză a lecturii”, suflul acesteia nu mai rezistă azi la spațiile vaste ale romanului fluviu, preferându-i în schimb proza scurtă (iată, premiul pentru debutul în proză o dovedește!). Fenomenul este la ordinea zilei și în proza occidentală, din ce în ce mai scurtă și mai migăloasă brodată pe marginea realului.

Evident, s-a produs un declin și în resortul scriptural al prozei noastre postdecembriste, care închis subteranele conotative și a deschis apetitul pentru narațiunea însăși, ocazie cu care proza și-a schimbat centrul de greutate, din context și subtext, el trecând în textul propriu-zis. Această redescoperire a valențelor *story*-ului, în detrimentul funcției conotative, nu a izbândit însă pe deplin. O arată proza domnilor Nicolae Breban, Constantin Țoiu, Marius Tupan ori Augustin Buzura, care încă pune semnul de egalitate între lumea ficțională și macrounivers.

Iată de ce, privit din perspectivă apuseană, acolo unde se tratează ficțiunea ca o deschidere înspre microunivers, în buna tradiție flaubertiană: “Bine scris înseamnă bine simțit, bine gândit, bine spus”, domnul Dinu Zarifopol pare un *clairvoyant* ce nu putea, nu avea cum să încapă în tiparele prozei noastre contemporane, haotice și menită a neli-niști, a alarma, a menține cititorul într-o conti-nsatisfacție față de el însuși. Propunerea sa de *proză eliberată de literatură*, proza ca *story* pur și simplu, cu personaje convingătoare, bine motivate istoric și psihologic, este proza cerută astăzi de piață, de cititorii care s-au săturat să-l vadă pe scriitor ca un înlocuitor al unui Dumnezeu discreționar. Căci pentru a suporta o realitate haotică, care îl înlănțuiește în absurd, cititorul va căuta inevitabil (v. sindromul telenovelelor) o construcție riguroasă și o ordine în idei pe care numai clasicul *story* i le mai poate oferi.

Și, la urma urmei, oare nu micul pas înapoi spre clasicism, înspre mitul luminist al Rațiunii, a pregătit întotdeauna saltul spre înainte al experimentelor de avangardă, mereu amorsate de intoleranța față de un canon? E în această dialectică o ciclicitate de care, de oricâtă egomanie ar suferi juriile noastre, nu se vor putea feri.

ioan lascu:

(cronicar „RAMURI“)

1 Faptul că nu s-a acordat nici un premiu al Uniunii Scriitorilor pentru proza anului 1999 este o problemă a juriului.

Este adevărat că se scrie și se publică mai puțin proză decât poezie sau eseu, dar aceasta este în același timp o afirmație empirică, neverificată, ce ar putea fi oricând sancționată de realitate. Nu cred însă că este neapărat vorba de o criză în domeniu. Cred, mai degrabă, că în proză se caută noi formule; poate, de aici, o aparentă stagnare, deoarece noutățile determinante întârzie să apară. Să fie deci momentana lipsă de noutate o formă a crizei în domeniul prozei?

“Ignorarea sistematică”, venind din partea autorităților de stat, a literaturii, este reală. Dar de ce NU ar ignora acestea climatul literar? Rareori puterea simbolică a fost pusă, istoricește, pe picior de egalitate cu puterea politică. Literatura, ca orice artă, trebuie mai întâi să-și fie suficientă sieși.

2 Nu, tocmai pentru că întârzie să apară noutățile de care vorbeam. Mi se pare că proza românească continuă să se revendice, câteodată chiar cu pioșenie, de la o tradiție mai veche sau mai recentă, fie ea chiar cea optzecistă. Este un sindrom: prozatorul ultimelor cincizeci de ani a suferit prea mult de **tiranii maeștrilor**.

3 Că juriul a fost intransigent e foarte bine: Nu înțeleg însă ce legătură ar avea intransigența cu “iritarea” de care vorbiți. Pe de altă parte, polițe s-au plătit și se vor mai plăti, dar nu pot afirma că în acest fel au procedat prozatorii din juriul U.S.R. 2000.

4 “Criza lecturii” nu-i privește pe membrii juriului, i prea “mici” pentru o “criză” atât de mare. Obligatorietatea cere ca orice “jurat” (termenul vă aparține!) să citească acele cărți propuse pentru premii. Că o face sau nu, este greu de verificat. În definitiv, se poate înlămpla și cum bănuieți dumneavoastră (“hotărîrea a fost luată după anumite criterii, altele decât cele strict literare”), dar, în lipsa unor probe, nu puteți rămâne decât la nivelul supozițiilor.

5 Atitudinea unui juriu, strict limitată pragmatic și temporal, nu aruncă nici un blam, dar nici nu poate emite în vreun fel o judecată de valoare asupra

unei perioade relativ lungi - zece ani. Proza acestor ultimi zece ani încearcă, socotesc eu, să-și depășească propria condiție, nu chiar strălucitoare. (O raportare la tradiție este inevitabilă, însă fără aservire.) Ca și întreaga noastră existență, în acel ultim deceniu proza a căutat o cheie pe care încă nu a găsit-o: reforma/inovația **organică eficientă**.

6 O hotărîre tranșantă, în acest caz, nu poate fi nici benefică, nici malefică. Ar fi, poate, prea mult. O astfel de hotărîre poate fi obiectivă sau subiectivă, mai bună sau mai rea. O provocare la adresa genului? Cum ar putea cineva provoca “un gen”? C persoană - da, un grup sau o instituție - poate... Mi se pare că suspecții juriul de prea multe și grave intenții ascunse.

7 Orice ascensiune conține și propriul impas; orice impas conține, în germene, și o viitoare ascensiune. Poate că proza traversează azi liniștea dinaintea furtunii; poate că, în domeniu, ritmul mutațiilor este mai lent. Oricum, ea nu poate trăi “la cea mai înaltă tensiune” (sic!), numai prin Constantin Țoiu, Augustin Buzura sau Eugen Uricaru. În vecinătatea acestora sunt câteva nu noi și promițătoare. Prefer să nu le rostesc aici, ci să le mai aștept.

dan stanca:

(cronicar „ROMÂNIA LIBERĂ“)

Ce fel de lecție? Dacă, să presupunem, prozatorii ar fi bogați și ar câștiga din cărțile lor spre deosebire de poeți și ceilalți care n-ar câștiga, atunci să zicem că ar funcționa o invidie. Dar cum bine știți nici prozatorii nu se îmbogățesc. Prozatorii din juriu? Eu cred că tocmai ei au votat în favoarea cărților de proză pentru a nu fi bănuți mai târziu că și-au sabotat colegii... Pur și simplu, a fost o întâmplare bizară.

4 Ați atins acum o problemă delicată. Mi-aduc aminte că prin primăvara trecută Dan Cristea spunea, la Casa Scriitorilor, că o datorie fundamentală a Uniunii Scriitorilor pentru a-și păstra credibilitatea în acțiunile ei ar fi tocmai aceasta: de-a stabili un juriu care să fie plătit pentru munca lui și care pe tot cursul unui an să aibă în vedere cărțile care apar, să le țină evidența, să le citească, să observe ce cronici importante apar despre ele și așa mai departe. Bineînțeles, cum am spus, un asemenea juriu trebuie plătit, fiindcă lectura nu e deloc o chestiune pe care s-o faci în timpul liber, ci o muncă extrem de grea. Dar probabil nu au fost bani pentru așa ceva, probabil există și o **criză a lecturii**, oamenii acum sunt mai nervoși, mai agitați, prea plini de ei înșiși pentru a mai avea răbdare să se aplece asupra colegilor lor. Adevărul este că în breasla noastră dacă nu există solidaritate, înțelegere, ne furăm singuri căciula. Dar probabil pretențiile mele sunt ridicole...

5 Proza ultimilor ani... Efectiv, e vorba de un **S**peisaj extrem de accidentat, denivelat, au apărut nume noi, autori care în anii '80 aveau o cotă foarte bună, în acești ani și-au cam pierdut-o. Trebuie însă să fii puțin nebun ca să faci literatură acum. De câștigat nu câștigi, nu ți se acordă nici un privilegiu, ceea ce faci faci, cum s-ar spune, pe barba ta, e o chestiune strict personală, nu lux până la urmă pe care dacă ți-l permiți bine, dacă nu, tot treaba ta. Să nu aștepți, cu alte cuvinte, să ți se ridice statuie. Înainte, o carte, paradoxal, se bucura de alt statut, scriitorul știa lucrul acesta, știa că este citit, că lumea, mai mult sau mai puțin, are

nevoie de cărțile lui. Acum lumea are nevoie de televiziune, acesta e tiranul absolut, imaginea. Toți, de altminteri, suntem înnebuniți după imagine. Literele contează mult mai puțin. Și iarăși spun un lucru pe care l-am mai spus: în ciuda faptului că a trecut un deceniu, scriitorii, prozatorii s-au obișnuit în prea mică măsură cu noua realitate. Am de multe ori impresia și mă include și pe mine în această incriminare că paginile cele mai bune pe care le scriem nu sunt acelea care se referă la realitatea de după '89, ci tot la vechile dureri ale anilor '80. Cu alte cuvinte, realitatea anilor '80 continuă să fie mai aproape de noi nu în sensul că am îndrăgi-o, ci, în sensul în care o înțelegem mai bine și o putem asimila artistic. În fond, vechea problemă a autorului: **cum să transformi existența în conștiință**. Și nu numai existența ta, ci și a familiei tale, a colegilor, a prietenilor, a unor grupuri tot mai largi de populație. Realitatea de după '89 fiind îngrozitor de diversă, de pulverizată și pulverizantă, nu ne îngăduie posibilitatea de-a ne putea concentra asupra ei, și atunci, mai mult sau mai puțin, ratăm întâlnirea artistică.

6 Întrebarea dumneavoastră e conținută în oarecum în întrebările anterioare. Nu știu ce să vă răspund. Dar dacă într-adevăr neacordarea unui premiu pentru proză reprezintă o provocare atunci este ceva benefic.

7 Perspective... Fiecare autor își cunoaște, sper, limitele și nu se întinde mai mult decât își permite. Adică este absolut nevoie de sinceritate față de tine însuși, să nu te consideri genial când nu ești, să ai decență și bun-simț, să recunoști valoarea celuilalt, să nu fii robul prejudecăților dar nici al lipsei de prejudecată, să ascuți mereu vocea celor care știu mai mult decât tine și să nu te consideri buricul pământului. Apoi problema acută a modelelor, a culturii. În materie de proză inovațiile nu sunt întotdeauna fericite. Aici se vede foarte repede dacă știi sau nu știi să scrii. În poezie, din păcate, trucurile funcționează mai ușor, dar în proză există mai multe etape: gimnaziul, liceul, facultatea. Cine nu a învățat cum trebuie când era în clasa a cincea sau în clasa a zecea nu poate să intre la facultate. Eu cred în simbioza dintre proza clasică, bazată pe regulile mimesisului și proza speculativismului intelectual. Dacă romanul nu are o poveste nu e roman. Dar evident nu e numai poveste. Ar trebui să-I recitim pe Rebreanu, pe Marin Preda care, într-o oarecare măsură, ne pot fi mai folositori decât, să zic, Borges. Dar mulți autori tineri se reped la sud-american, învață niște tehnici, niște trucuri și-și închipuie că sunt mari autori. Fals. Cum am mai spus parcă, dacă proza nu face dovada unui suflet care trăiește acolo pe foaia de hârtie atunci aceasta rămâne numai hârtie. A, n-am dat nume... Vechiul nărav... Eu am încredere într-un autor constănțean: Dan Perșa.

1 Nu e nici o criză. Sau e vorba de aceeași criză care patronează dintotdeauna literele. La ce bun poeții în vremuri de restriște, dar, în aceeași măsură, la ce bun prozatorii în vremuri normale. Iar vremurile pe care le traversăm de cece ani încoace numai normale nu sunt. Dimpotrivă, sunt vremuri caracterizate de anormalitate. Dar până la urmă și anormalitatea e un semn de normalitate. Dacă toate lucrurile ar merge cum trebuie ce ar mai avea de făcut prozatorul? S-ar plictisi de moarte. Poetul poate trăi în vremuri liniștite măcinat de propriile drame interioare. Nu același lucru este valabil pentru prozator. Prozatorul nu poate fi un intimist, un miniaturist, el - banal spus - trebuie să se angajeze, adică trebuie să aibă o atitudine față de epoca sa. Eu, unul, nu cred în prozatori atemporal. Aceia nu sunt prozatori, ci poeți. Deci nu e vorba de nici o criză. Dar faptul că nu s-a acordat nici un premiu la proză, acest lucru sare în ochi și atrage atenția. Și e bine că atrage.

2 Nu cred că sezonul a fost mort. Sau nu a fost mai mort decât anii trecuți. În primul rând 1999 a fost anul în care Augustin Buzura a apărut după un deceniu de tăcere. Evident, se poate spune că tăcerea lui a fost într-o oarecare măsură calculată. A așteptat, a incitat orizontul de așteptare, a mai publicat niște fragmente din romanul său **Requiem pentru nebuni și bestii** în câteva reviste, deci publicul era pregătit. Romanul acesta a apărut la Editura Univers, una din primele trei edituri ale țării în opinia mea, alături de Polirom și Humanitas, deci a fost luat în seamă, nu avea cum să nu fie luat în seamă. Din câte știu, cartea s-a și vândut, nu atât de bine cum s-a vândut, să zicem în 1989, **Primum cenușii**, dar, având în vedere condițiile actuale ale pieței, se pare că a fost totuși un succes de public. Chiar prin faptul că Dan Petrescu a inclus-o în categoria "cărților nervante" la rubrica sa din Național, rubrică care formează în mare măsură subiectul cărții sale **În răspăr**, acest lucru este un semn bun. O carte care enervează, care nu-i lasă pe oameni indiferenți nu poate fi o carte proastă, iar dacă nici nu leșinăm în fața ei. Și cu toate acestea... Au mai fost și alte cărți de proză în 1999, dar...

3 Repet, nu cred că volumele de poezie, dramaturgie, critică, publicistică au fost mai bune decât cele de proză. Mă întrebați de nume mari. Un nume mare a fost Buzura. Am vorbit de el mai sus. Eu n-am citit toată cartea, am parcurs atent vreo două sute de pagini și spun sincer că mi-a plăcut, adică e o carte adevărată în ciuda poate a unor repetiții, dar e imposibil să nu te repeți dacă scrii mult. Până la urmă, cum ar spune domnul Breban, repetiția în proză e atât un defect cât un principiu al tehnicii literare care ține de polifonie. Aluzia la dumneavoastră că prozatorii trebuiau să citească o lecție nu mi se pare îndreptățită.

cristian livescu:

(cronicar „CONVORBIRI LITERARE“)

Deceniul ultim al secolului XX a marcat intervalul celei mai decepționante crize prin care a trecut literatura română, cu mult mai pauper decât deceniul cinci (anii '40, belici și post-belici) și întrucâtva comparabil cu deceniul șase („obsedan-tul“, în care, totuși, au apărut **Bietul Ioanide**, **Groapa**, și **Cronică de familie**). Sentimentul de eșec, de parcurs în gol, de apă stătută, la capătul acestui deceniu literar este cu atât mai deprimant, cu cât analiza critică severă a situației lipsește, răstimp în care producția literară curentă își sporește defec-tele și complexe. Nimeni nu anticipa, în 1990, imediat după sângeroasa revoluție „de balcon“ un asemenea declin, din partea unui front scriitoricesc masiv, care se anunța gata să intre în confruntarea cu marile direcții de expresivitate din lume. Nu s-a întâmplat nici pe departe așa ceva. Literatura autohtonă, mereu cu reflexul sincronizării, a constatat, intimidată, că perfidia postmodernistă a făcut să nu mai existe o singură dominantă „la modă“, ames-tecând stiluri, tonalități, „rețete“, modalități, specii și forme, de natură să incite imaginația, dar să și in-hibe mimetismul, „adaptarea“, „trasul cu ochiul“ aiurea, la care suntem mari meșteri. Accesul liber al scriitorilor români în afara granițelor, spre Occident, s-a soldat doar cu pelerinaje turistice, fără seducții spectaculoase din partea editurilor de prestigiu și de mare impact. La rândul ei, diaspora noastră literară, hoinară pe meridianele lumii, s-a întors acasă trium-fătoare, cu brațele pline de manuscrise nepublicate sau de cărți apărute în tiraje confidentiale, ni le-a pus pe toate în poală, să alegem care-ce-vrem, iar editurile românești - în lipsă de noutate - s-au și grăbit să publice de-a valma aceste restanțe, creând falsa iluzie că stăm mulțumitor cu producția scrisului original. În realitate, „piața“ literară s-a dovedit a fi destul de anemică, în domeniul prozei, dar și în al poeziei și dramaturgiei (chiar așa, mai avem oare dramaturgie, în afara unor texte fără vlagă?), al criticii și eseisticii de construcție, dove-dită a fi, la momentul bilanțului, cu puține titluri și autori de referință (Sorin Alexandrescu, Virgil Nemoianu, Luca Pițu, Marin Mincu, M.R. Patapievici, Laurențiu Ulici, Gheorghe Grigurcu), într-o sterilitate dezarmantă pentru istoricul literar, dornic să înregistreze capodopere, dar și cărți de raftul doi, măcar, să le distingă de maculatura de bazar, demnă de neantul uitării.

Cauzele acestei mari crize a literelor române sunt multiple, în prim-plan situându-se deruta scriitorului (a intelectualului român, în genere), după vovodul horror al „teroriștilor invizibili“, suspen-dat între sertarul gol de acasă și lumea nouă, de neînțeles în vacarmul și insolența ei. Spre a-și tempera remușcărilor față de imputabila „rezistență prin tăcere“ (sau, mă rog!, prin cultură) din regimul comunist, mulți autori stimabili și onorabili și-au împărțit drumurile între gazetărie și politică, „a treia cale“, mai... academică îndemnând la „apolitism“ sau speranța „ștergerii urmelor“, în trecerea timpului, tot atâtea soluții nu de purificare, ci de ecranare a imaginației și talentului. Există totodată mai multe situații paradigmatiche de adaptare și, neîndoind, ar fi interesant de recitat intervențiile publice gazetărești ale scriitorilor, reunite în volume (!), în mare majoritate apoase, contradictorii și cu slabă rezistență în timp, fie și ca document de epocă. A venit apoi „Academia Cațavencu“, unde totul e bășcălie; a venit apoi „Playboy“, unde totul e o feerie masturbantă, alternativă la „22“, unde totul e ideologie încrunțată, și „Dilema“, unde totul e taifas orientat. Între aceste „puncte cardinale în haos“ pare tălăzuit scriitorul român.

Cred că, în intenția juriului, neacordarea pre-miului de proză s-a dorit a fi o mică/mare erezie,

spre a atrage atenția asupra crizei în care se află literatura noastră, la capătul unui deceniu agonice, fenomen pe care proza, romanul în special, îl atestă cel mai pregnant. Sincer să fiu, nici la poezie nu se cuvenea acordat vreun premiu, în condițiile în care trei dintre laureați își rescriu cărți anterioare (veșnicul „abonat“ Abăluță cred că e la a treia auto-pastișă, acum cu pretextul bietului Pessoa), iar al patrulea, mizând pe buimăceala juriului, ademenit cu balul Academiei Cațavencu! Cât privește acor-darea Premiului Național de literatură lui Nicolae Breban, i-aș invita pe membrii juriului care au decis această opțiune să citească ineptul op al preferatului, **Spiritul românesc în fața unei dictaturi** (Editura Nord Est, Iași, 1997), care ar candida la cea mai stupidă carte a deceniului (unde Eminescu e glori-ficat „un fel de Mahomed al culturii“, iar Sadoveanu făcut praf mai la fiecare pagină).

Circulația cărții este greoaie în România, zeci de titluri au o glorie geografică limitată, promoțio-narea este încă în faza primitivă, așa că multe apariții editoriale scapă receptorii critice. Eu însumi folosesc invitația la diverse întruniri prin țară spre a colinda librăriile, unde nu de puține ori am surprize serioase. Iată de ce consider că, juriile literare folo-sesc liste încropite, făcute la nimereală sau dictate din umbră, din interese de clan sau de coterie. Ar trebui instituit un colector (aidoma „depozitului legal“) unde toate editurile să-și ofere producția per-formantă, undeva, la Casa Scriitorilor din la Neptun, iar juriul să fie „exilat“, izolat acolo, să citească și să aleagă în tihnă numai ceea ce e mai bun. Formulez o utopie desigur, căci ignor - cu naivitate - celularele, obligațiile, funcțiile extraliterare, zonele viticole ale țării, circuitul premiilor în țară (după principiul „îmi dai - îți dau“), loby în străinătate, „virusi“ strecurați prin reviste (special create ca să administreze asemenea „virusi“) etc. Să nu ne amăgim cumva sau să ne lamentăm inutil că - așa cum se întâmplă - ca la noi la nimenea. „Potul“ cu premiile literare este, peste tot, mare și se învârtesc bani grei pentru succesul unei cărți sau al unei edituri. Noi deprindem abia „ingineria“ din jurul acestei **deep structure**, cu implicații nebănuite.

Juriile, la noi, se fac după liberul arbitru. Oameni 4 ai scrisului, cu preocupări diverse (stupari, uni-versitari, gazetari, doamne casnice - mondene, agenți de asigurări sau de publicitate, negustori de ocazie) membri cu stagiu respectabil în U.S. se trezesc deodată convocați într-un juriu, pe varii criterii: n-a mai fost de mult, știe să voteze cum trebuie, l-a propus Cutare (de la Fundația pentru o Bodegă Deschisă și de la Societatea „Salvați oa-menii de bine“, care au licitat pe sprânceană o colecție de rentabilizat edituri falimentare), să mai fie cineva din Ardeal fiindcă „dă bine“, un altul din Basarabia, ca să dovedim „prietenia“ și „frăția“, unul neapărat dintre „optzeciști“, ca să nu se mai spună că avem ceva cu ei, pune și un armean, ca să rezolvăm compoziția națională (până deunăzi, obli-gatorii erau unu-doi unguri). Cei mai mulți dintre cei selectați sunt luați prin surprindere - nu au ur-

mărit cursul literaturii și au răsfoit ocazional cărțile anului precedent; au obligație pentru câțiva „pre-ferai“ pe care îi includ, la prima întrunire a juriului, pe lista gravidă a „nominalizărilor“. După care încep lecturile (cărțile aduse ori trimise cu speranța de „catindați“), de fapt răsfoirea, „diagonarea“ prin son-daj, decuparea unor citate - hilare sau benigne, căutarea nodurilor în papură, citarea fugitivă a unor cronicari care au lăudat sau desființat, după caz, opurile. Nu, cel mai adesea - o spun ca frecvența unor juri de asociație - membrii acestor „comple-tări“ n-au citit decât în mică măsură din inventarul necesar, venind adesea cu oferte de acasă. Jurizarea propriu-zisă nu e decât un soi de hărțuială, în funcție de interese, între cei convocați, una-două-trei runde. Mi-aduc aminte, prin '91-'92, când l-am propus pe Luca Pițu în palmaresul Asociației Iași, mi-au sărit în cap toți „colegii“, în frunte cu Domnul Călinescu, pe atunci președinte, argumentându-mi că „prote-jatul“ - un eseist original și erudit, care a impus un stil prin scriitura sa barocă, - a „dat“ în toată lumea bună din „dulcele Târg“, făcându-i de ocară pe mulți „univers(ecuri)tari“, cum îi numește autorul **Sen-timentului românesc al urii de sine**. Mi-am dat seama bine că numele său nu figura pe „lista“ întoc-mită dinainte, motiv să insist ca măcar în procesul-verbal să fie menționată rezerva mea față de pro-cedeeul excluderii necondiționate, după criterii exterioare cărților.

Există câteva teme care au făcut epocă în 5 deceniu, din păcate din ecou limitat și cu o zonă destul de săracă, cu excepția uneia dintre ele - memorialistica închisorilor comuniste - care a dus la o adevărată inflație retrospectivă, mai ales între fost legionari, foarte vitali de altfel în a readuce în atenție o factologie a chinului claustral apropiată de exigențele documentului. O „proză“ anacronică desigur, dar care a avut meritul de a redeschide pro-cesul memoriei (cam scurte) a românilor. Tema celor două luni concomitente, imediat după revo-luția din '89, a foștilor și actualilor parveniți, co-lindă multe tonuri, fie în note sarcastic-vindicative fie învăluită într-un realism magic, permie amestecul de alegorism și fantastic (mă gândesc la romanele lui Marius Tupan, Romulus Cojocaru Vasile Popa Maniceanu), fie cu tentă de grotesc atunci când relatează „povesti“ ale unor tineri îmbătrâniți prematur de atâtea istorie prăvălită peste ei (mă gândesc la proza unor Cătălin Mihuleac Vladimir Tescanu, Lucian Strochi sau, mai recent, Violeta Lăcătușu, autoarea unui roman, **Singur**, cu totul remarcabil). Tema recuperării unor n sordide (Radu Aldulescu) reactualizează ardoare autenticității interbelice, în special în transcriere senzualităților erotice. Există mulți autori tineri car și-au încercat norocul în defuncta revistă „Panorama“, avântându-se în lumea sexului, da vădindu-se simpli epigoni ai lui Henry Miller (tra-dus bine, cu capodoperele sale „tropicale“). În res-supraviețuiesc eroic drama exilului, pitorescul d cartier, metisizarea, plus umorescu nevrozelo „închise“ în cotidian. Prozatorii optzeciști, cu câteva palide excepții, și-au încheiat emisia, iar „noul val îngaimă ceva, fără să știm clar ce vrea.

Există epoci cu chef deschis prozei, altel 6-7 lipsite de asemenea chef. Deceniul zece a fost un interval marcat de lehamite în progresul genului. Cred că în curând, pe fundul foamei d narativ care își arată semnele, va avea succes u neoverism al faunei „nașilor“ și „viteziștilor“ î finanțe, care inundă cu itele lor viața imediată. Dup cum se anunța un superexperimentalism, în de-meniul prozei eseistice post-ecoviene, care amestec ezoterismul comunicațional cu inconstienți masonoglobalizant, dimensiuni strivitoare d sensibilitate și de ideal, într-o dramă esențială pe începutul mileniului următor. Asta dacă nu ne vor împotmoli în false „țiganiade“, „erotiade“ sau „niștețăraniade“, de natură să ne mențină în registru etno-minor al romanului european.

mihai sin:

1-7 Se petrec atâtea lucruri grave și importante în România, încât o anchetă despre starea prozei românești într-un an anume, '99, sau chiar în ultimul deceniu, și despre relația ei cu un arii sau cu critica în general, nu poate să fie decât altfel decât minoră. Și totuși, astfel de anchete sunt necesare (la câteva ale "Lucea-ărului" am răspuns și eu, la altele, căci știu bine că mai sunt și altele, nici măcar nu mi s-a invitat să particip) - mai schimbăm puțin vorbă, o idee, mai vedem cum stau lucrurile.

Cum am mai spus însă și cu alte ocazii, starea prozei ar trebui privită într-un context mai general, acela al literaturii și culturii românești în această perioadă post-revoluționară. Acum aș vrea să dezvolt doar un singur aspect: acela al corupției din cultura și literatura română. Din moment ce se vorbește și se scrie atât de mult, ba chiar se "cântă" pe atâtea voci despre corupția din societatea românească, nu prea înțeleg de ce, după părerea mea, termenul acesta înfricoșător și silitiv prin prea frecvența uzitare, n-a fost folosit atunci când discutăm starea culturii și literaturii românești.

Există deci corupție și în aceste domenii exclusive, elitiste și paupere, sau doar aparent paupere, căci, după cum cunoaștem, chiar și modesta cifră ce le revine din buget este reprezentativă, altfel privită, o sumă deloc neglijabilă. Cum mai există și alte surse decât cea a bugetului statului român, n-ar fi de interes să se știe și cum sunt cheltuiți acești bani, unde se duc și cui folosesc, cine și cum îi gestionează și-i gospodărește, dacă acest cuvânt

parea cam "frivol". Acesta ar fi doar un aspect al corupției. Ar mai fi însă și altele: mixtura politicului, a "algoritmului", cum se împart funcțiile și demnitățile, lipsa de integritate, batjocora sistematică a valorilor românești. Se poate vorbi chiar și de "tunuri", și de "ce nu", care s-au "tras" și în cultură, și în literatură. Ca și în politică, au apărut apoi o serie de ipochimeni pe care i-am numit și în alte rânduri "neocomisari", și care au tăiat și s-au spânzurat după pofta inimii și după cum au primit dispoziții, ideologizând până la distorsionare, până la grotesc și până aproape de imbecilitate aceste, totuși, delicate domenii ale existenței noastre. Ei au pus mâna pe instituțiile culturale și literare, și-au împărțit tot puterea de alte instituții, câte mai sunt, au obținut astfel de putere invers proporțională cu starea reală a atâtor scriitori și artiști, vor să domine, să stăpânească cu autoritatea unor stăpâni de sclavi și, în câteva cazuri, senzația că zona patologicului și a demenței nu este străină. Actul cultural și de creație nu mai interesează câtuși de puțin, faptul că

noțiunea de tiraj la unele reviste culturale a devenit un "moft", ca și aceea de cititor, nu-i tulbură, important este că sunt încă bugetivori, organizează colocvii și simpozioane, participă la tot felul de "agape" internaționale, se descurcă și sunt considerați "oameni de cultură" de aceleași autorități care disprețuiesc cultura și literatura românească.

Am avut "șansa" de a mă dumiri destul de timpuriu, simțind pe propria-mi piele mai ales acțiunea "neocomisarilor" culturali și politici. În '94, după apariția romanului meu *Quo vadis, Domine?*, intervenții "critice" ale lui Alex. Ștefănescu, ce mi s-au părut tembele (am "polemizat", ca să zic așa, la vremea respectivă), au fost urmate de cele ale lui Mircea Iorgulescu care, după cum am demonstrat, nici nu citise cartea în momentul în care a ieșit în arenă, cu cunoscute-i viciușoare, "convingere" și intransigență mercenară. S-a creat astfel un "tandem" ce ar fi părut altădată împotriva naturii. Dar chiar așa, Ștefănescu n-ar fi fost luat în seamă, dacă atâtea alți critici (cu câteva excepții, dar a căror voce a fost surdinizată) n-ar fi preferat să tacă, circumspecți sau satisfăcuți de "eveniment". Dar motivul principal al tăcerii a fost teama, "teroarea" intelectuală instaurată de câțiva șefi de găști și lideri de opinie, după modelul acțiunii stângii intelectuale franceze în deceniile postbelice, chiar dacă unii dintre "ai noștri" se revendică acum a fi de dreapta.

În privința acestor găști și a controlului lor destul de sever asupra lumii culturale și literare, am folosit în urmă cu câțiva ani termenul "mafie literară". Mă gândesc că a fost o exagerare. Mafiile au totuși o logică, o miză - cea mai importantă fiind arginții, mulți arginți. Ceea ce se întâmplă la noi, în varianta de profil, pare a fi totuși lipsit de noimă, dacă excludem paranoia unuia sau altuia, care doresc să controleze, să primească "lauri" și "glorie", să conducă autoritar triburi de artiști.

Nu de mult, cineva mă întreba dacă s-a mai scris ceva despre *Quo Vadis, Domine?* (În '96 a apărut volumul al II-lea), mai ales că "ați avut dreptate, domnule, cele mai multe din ce-ați scris acolo s-au adevărit". Nu asta este important, dacă într-un roman, fie el și o combinație de ficțiune cu non-ficțiune, se fac previziuni și profeții care apoi se adevăresc. În orice caz, aceasta n-a fost, nici pe departe, intenția sau ambiția mea. Iar pe măsură ce trecea timpul, n-am pretins ca unul sau altul, Ștefănescu de pildă, să-și pună cenușă în cap. A-ți recunoaște erorile sau ticăloșia e un gest de prea mare noblețe, și nu e cazul (ba mai mult, între timp omul nostru s-a tot umflat în funcții și demnități, în pofida trecutului său de luptător pe fronturi obscure, dar în concordanță cu laudele deșănțate aduse lui Emil Constantinescu - "calapodul" era făcut de mult - și a altor merite care ne scapă). Nu-i mai puțin adevărat însă că, din '94 încoace, funcționează în ceea ce mă privește un fel de "embargou" critic, lesne de observat și de demonstrat, pe care-l suport cu destulă seninătate și detașare, mulțumesc lui Dumnezeu. Și dacă am ținut să reamintesc, fără plăcere, desigur, aceste doar câteva "întâmplări", am făcut-o nu pentru a mă victimiza (un astfel de rol îmi repugnă), ci pentru a afirma, pornind, cum se spunea cândva, de la "exemplul personal", că nimic nu s-a schimbat în bine, că lipsa de criterii continuă să fie unul dintre puținele criterii care funcționează eficient la noi. Lumea literară este plină de moralști - unii cu adevărat talentați -, care moralizează neobosit societatea românească și e de mirare să le mai scape ceva. Dar n-am observat ca vreunul dintre aceștia să mai aplice câte-o corecție mediului lor apropiat și, mai ales, să fie dispus să înceapă o "renaștere morală" cu sine însuși. Nu-i de mirare că în țara românească s-a reușit (cum, de către cine?) uluitoarea performanță de a nu mai exista autorități morale, "reper", personalități cu adevărat respectate și nu doar temute.

Deci nu-i de mirare nici faptul că membrii unui juriu nu premiază o carte sau alta de proză. E hotărârea lor pe care-o respect și, dacă vor binevoi, își vor explica gestul. Altele ne presează, uneori atroce, zi după zi și clipă de clipă. Și nu întrezăresc o "ieșire din impas" până când tot mai mulți oameni nu vor înțelege că binele general (și al literaturii, firește) depinde și de micile lor gesturi de bunăvoință, de modestele lor acțiuni de regăsire a valorilor românești și de acceptare a unor "ierarhii" normale și nu aberante, acestea din urmă ducând la haos civic și la domnia bunului-plac sau la promovarea prostiei agresive, devenită "demnitate de stat".

Caractere, caractere, caractere... De lipsa acestora se plâneau cei dinaintea noastră, continuăm să ne plângem și noi și, cu siguranță, se vor mai plânge și alții.

adrian dinu rachieru:

1 Nici nu bănuiesc ce a fost în capetele juraților. De criză nu poate fi vorba; ca dovadă, explozia editorială. Autoritățile, se știe, rămân insensibile, geaba ne agităm, gerontocrația e amnezică (vecină cu "dictatura reumatismelor", vorba lui Cioran). Să nu ne iluzionăm că acest "gest singular" ar mișca dinozaurii de la Putere. Să-l percepem ca pe un semnal de alarmă, învinovățind inflația de premii la care, neputincioși, asistăm? Nici această ipoteză n-are suport. Altminteri, nu doar proza trebuia "pedepsită". În fine, să fi fost 1999 un an secetos? Nici pomeneală. E drept, cărțile mari nu pot fi "planificate". Capodoperele vin când vor...

2 Modelele, curente, tendințele (oportune ori ba) nu-și dau obștescul sfârșit la granițele dintre ani. Ne bălăcim în plin *realism postsocialist* (ca să preiau inspirata formulă a lui Daniel Cristea-Enache). Și aici identific foiala găștilor, cu interese năucitor-divergente (răsfrânte și în deciziile juraților, cum ne vom lămuri mai încolo). Dar, mai grav, descoperim *slăbiciunea vocației*, conform unui diagnostic rostit ferm de N. Breban. Adică, dezertarea multora înspre publicistică, politică etc. Cum să fie un *sezon mort* când, de pildă, anul incriminat ne-a propus *Reviem-ul* lui A. Buzura, un roman voluminos, descurajant la lectură (prin masivitate) și ignorat cu nemernicie. L-au citit onorabilii jurați? Mă tem că nu...

3 Vorbiți de intransigență? Dacă ar fi fost vorba de așa ceva, tratamentul se cuvenea aplicat, democratic, tuturor genurilor. Și n-ar fi fost nici o tragedie dacă proza, fără titluri competitive, primea o "lecție". Dar să notăm, în treacăt, că literatura noastră e *poetocentrică* și, eventual, "industrializarea" lirică (osârdua nației dând în clocot) trebuia descurajată. Și, mai ales, critica "de cumetrie", înfloritoare și, vai, eficientă. Care ar fi însă *lecția*? Că M.M. "trage" pentru Ioan T. Morar iar L.A. pentru L.A., „Hestia” (cu două volume premiate) fiind chiar editura dumatăle? E limpede: sunt de plătit polițe și se cuvin "onorate" vechi sau mai noi datorii... Mafiotismul literar nu se mai jenează de nimic. **Ce-ar mai fi de zis? Că romanele se citesc mai greu și bieții jurați,** prinși în hățișul atâtor preocupări, nu prea au timp de ele.

4 Deja am răspuns. Da, e un recul al lecturii, **cultura mediatică își cere** tributul; "ideologia" divertismentului câștigă teren, societatea se *spectacularizează*.

Și atunci criticii devin fie "suporteri" (cum spunea Ov. Cotruș prin 1967), ca "anexe gălăgioase", fie se dedau la "exerciții de retorică resentimentară", cum nota recent Costache Olăreanu (fără a-i numi noii Komisari). În ambele cazuri e vorba de o *demisie*. Fie părăsind tranșeele criticii de întâmpinare, fie dezinteresându-se de *piața postumă* (P. Bourdieu). Adică, construind glorie de mucava, de azi pe mâine... Pe scurt: membrii juriului n-au citit și în haosul editorial pe care îl traversăm cred că nici n-au aflat de anumite titluri, darmită să mai și deschidă niște îmbietoare volume... De pildă: **Ultimul zid** de Aura Christi ori **Poveștile Monei** (Ed. Atlas), aparținând Ioanei Drăgan, ambele meritând a fi încununat.

5 Exagerați importanța gestului. Eu cred că înainte de a caracteriza proza "intervalului" ar trebui cercetat contextul. Diminuarea interesului și prăbușirea tirajului, difuzarea haotică și prețurile inhibante nu pot încuraja "genul lung". N-aș zice că proza a stagnat - cum constata Liviu Ioan

Stoiciu într-o altă anchetă (vezi **Literatura română în regimul libertății**, „Caiete critice”, nr. 2-3/2000, p.31). Tot memorialistica ține așful, tot reeditările stârnesc valuri (anemice), tot recuperarea "exilaților" e sarcina presantă. Și, peste toate, domnește confuzia, întreținută (și) de "diviziile de nechemați" care, cu sâ... scriu și publică. Deplâng dispariția *autocenzurii*. Fiindcă, pe vremuri, cineva spunea: *nu poți fi liber dacă nu ești responsabil*. Or, scăpând din chingile dictaturii, constat că responsabilitatea multora s-a diluat iar autoritatea criticii e și ea în suferință.

6 Un astfel de gest nu poate avea consecințe *strict literare*. În culise, da. Nu înseamnă că vom asista, prin ucaz, la un salt valoric, că putem "programa" cărțile mari. De regulă, cărțile "cu destin" scapă juriilor. Ce va reține *piața postumă* din propunerile acestui juriu? Prozuțele Lidiei Handabura (și ea hestia-premiată)? Să fim serioși... *Provocarea* (nerușinarea în acest sens lucrează și e trist că re... întârzie. Dar într-o lume învolburată "de patemi" (vorba poetului), coagularea "lucrează" doar pe vectorul interesului. Regretabil!

7 Bine ziceți "presupusul impas". Fiindcă o astfel de hotărâre, fie ea și "istorică" nu întunecă perspectivele. Decât cărți premiate și grabnic ofilite... Pe ce autor mizez? Tot pe "bătrânul" Breban, cu a sa (așteptată) **Voință de putere**, scrie încununat recent cu Premiul Național. Tot pe Marius Tupan care nu pierde vremea în războaie de cafea. Și, cu voia dumneavoastră, ultimul pe listă chiar Adrian Dinu Rachieru. Sper ca anul viitor să publice primul volum (**Vina**) dintr-o trilogie în lucru (**Legea conservării seculului**), care s-ar putea să fie un roman puternic.

Biserica Sfântul Ilie din Toporăuți, secolul al XVI-lea, ctitorie a familiei Barnovschi

radu voinescu:

Nu cred defel că am avea de-a face cu o criză în domeniu. Cel puțin nu din punctul de vedere al lorii. Probabil că dacă romane cum au fost cele din ultimele ani trecut de Dan Stanca sau Marius Chelaru ar fi purtat pe copertă nume ale unor autori străini și ar fi venit pe filiera unor traduceri s-ar fi avut un succes de mare succes. Cititorul de la noi suferă de „Complexul Dinicu Golescu“ nu numai când se schimbă pe alte meleaguri, ci și când vine la el ca să citească sau ceva din afară. Se cunoaște că, pe lângă încreșterea anilor nouăzeci, Florin Mugur a devenit o carte polițistă cu un pseudonim englezesc, iar volumul s-a vândut extraordinar de bine, ceea ce nu s-ar fi întâmplat dacă apărea cu numele său. Când cititorul este membru al unui juriu literar, cum se s-ar întâmpla altfel?

Nu au lipsit cărțile care meritau să fie luate în considerare. În afară de numele pe care le-am amintit, sunt sigur că romanul Craun, al Rodicăi Raghințescu ar fi putut să aspire la premiu. Ca și în cazul altei părți a tetralogiei lui Dinu Zarifopol. Sau chiar ar fi fost momentul ca aceasta să fie tradusă integral. Acum, ori laudele din cronicile publicate prin reviste la adresa ei au fost false ori cititorul nu a știut de ea. Sau pur și simplu nu i s-a acordat un opus pentru evaluare.

Dacă Anamaria Beligan și-a publicat *Scrisori către Mona Lisa* menționând pe pagina de titlu că este vorba de o versiune românească (nu știu ce fel de cotelii administrative să fi intrat aici, poate faptul că a scris ajutată de o bursă australiană), reținându-și, în felul acesta, drumul către un posibil premiu (nimic nou, și Petru Dumitriu a pășit la fel), Augustin Buzura a tipărit un roman care nu avea nimic comun cu o „versiune“.

Apoi, a fost proza scurtă. Înțeleg că Gheorghe Hertz s-a aflat în juriu. Deci volumul său *Tranșia Schwartz* nu mai putea candida. Păcat! Nu să nu-i fi luat nimeni în calcul pe Cătălin Mihuleac (*Titlu neprecizat*) sau pe Dan Lungu (*Theta la flegmă*)? Să spunem că nu prea dă bine să dai un titlu cum e acesta din urmă ca fiind un titlu de un juriu (mi se pare că și Marta Petreu pierdut din cauza asta cu *Poeme nerușinate*, și a recuperat cu *Cartea mâniei*) și subscris la aceasta, dar tânărul e talentat.

Din punctul de vedere al numărului de apariții, poate că v-ați gândit la o criză de subproducție la proză. Dacă ar fi, aceasta n-ar avea de ce să deranjeze juriul. Dimpotrivă, mai puține titluri = mai puține delibereări. Dar impresia crizei de subproducție poate apărea și din cauza crizei de producție la poezie, care, oricât am zice, se simte (da, am scris „se face“) mai ușor azi. Unde *Antururile de ocnă*, ale lui George Astaloș au fost practic explicabil ignorate. A da un premiu pentru *Pantelimon 113 bis*, de Ioan Es. Pop, o carte ratată pentru că a trecut pe lângă un filon colossal, lumea știe și limbajul ei, neizbutind să îl exploateze și cât negru sub unghie și a ignora baladele în două ale autorului *Poemelor retorice* ține, să zicem, de gafele de care nu sunt scutite juriile noastre de când există ele.

Ca să nu mai spun că patru premii la poezie, știu mai câte la alte secțiuni (consultați listele de presă) par o consecință a unei mentalități a juriilor de dinainte, când în școlile noastre se valorizase ideea de premiu; la clasele mici, de exemplu, învățătoarele scoteau peste trei sferturi din

clasă cu coroniță. Ce înseamnă patru premii? Nici unul, de fapt.

Nu știu dacă gestul e menit să detoneze climatul literar. De fapt, juriul are tot dreptul să nu acorde nici un premiu la proză dacă așa socotește. Iar noi, indiferent ce ar face, am răcni mereu (cu toate că, stând strâmb și judecând drept, Premiul Național de Literatură s-a acordat unui prozator). Și am propune veșnic alte ierarhii și alte liste. Așa se întâmplă lucrurile. Dar când areopagul așază patru cununițe pe patru frunți la poezie, dintre care una pentru *pantelimon 113 bis*!...

Cât despre autoritățile statului, nu mă pricep să spun în ce fel au ele de-a face cu premiile literare. Poate doar dacă după aceea ar subvenționa ediții *de poche* la cărțile premiate. Ceea ce sună hazliu dacă ținem cont de mersul pieței noastre de carte.

2. Toate modele, curente sau tendințele pot fi oportune. Cu condiția ca respectivul curent să nască oarecare interes pentru ceea ce propune. Sau să fie inoportune; se întâmplă să apară cărți care nu sunt receptate potrivit datorită decalajului între orizontul de așteptare mai îngust al publicului unei anumite epoci și nivelul lor estetic mai înalt. Dar timpul reglează și asta. Nu mi se pare că se poate vorbi de așa-ceva pentru vreuna dintre cărțile de proză ale lui 1999, cât despre un „sezon mort“, realitatea spune altceva.

3. Îmi este imposibil să știu ce va fi iritat juriul. Dacă va fi iritat de ceva. Și dacă se va fi urmărit ca prozatorii să primească o lecție, cine să le-o fi dat? În juriu au fost și prozatori. Nu pot să cred că nu au încredere în proza românească. Și nici că aceasta e sub nivelul a ceea ce se scrie în materie de critică, dramaturgie (nu mai prididesc teatrele să joace noi și strălucite piese autohtone și nu mai reușesc secretarii literari să citească atât cât scriu urmașii lui Delavrancea), eseu ș.a.m.d. Cine ar fi avut de plătit polițe, cui, și de ce? Acum, ce să zic, faci o carte cu un personaj recognoscibil și el e totmai în juriul care nu-ți dă premiul. E prea de tot ca să fie așa.

4. Despre o criză a lecturii se vorbește de mult. Dar ea trebuie văzută nuanțat. Este sigur că nu se mai citește atât cât se citea înainte de 1989 în privința literaturii române contemporane. Și nici chiar a clasicii. Dar să nu uităm că lectura era pentru majoritatea cititorilor de atunci un substitut pentru alte distracții și mai ales o formă de snobism. În principiu, astăzi publicul cititor a rămas la cota reală. Dar numai în principiu, pentru că în jurul cărților importante nu se face vâlva publicitară convenită, pentru că sunt edituri care scot cărți în cinci exemplare și nu ai de unde să le

iei, pentru că nu sunt bani pentru a cumpăra cărți, iar mulți preferă să cheltuiască ce mai au prin buzunare pe lucrările așa-zicând utilitare cu care să-și încropească un curs la vreo facultate sau să-și asigure bibliografia pentru doctorate și câte și mai câte. Dar că sunt critici care nu citesc volumele despre care scriu, refuz să cred, iar că ar fi membri în juriu care nu știu nimic despre cărțile pe care le premiază sau pe care ar trebui să le ia în discuție din nou refuz să cred. E, într-adevăr, deplorabil să iei hotărâri pe alte criterii decât cele literare, dar când însuși juriul Nobelului dă tonul, o largă descărcare de tirania remușcărilor se poate produce.

5. Numai proza însăși poate dovedi - celui care a parcurs-o în acești zece ani sau aceleia care ar avea timpul, bunăvoința, interesul să o parcurgă retroactiv, ca să spun așa - că are forță, că dincolo de nereușite sunt destule lucruri excelente și că nu e cu nimic mai prejos decât alte zone ale scrisului. Ceea ce e, bineînțeles, contrariul unei „atitudini extreme“. Istoricului literar care s-ar apleca asupra perioadei, fie și așa, la cald încă, i s-ar revela o mare și stenică diversitate de stiluri și de orientări, de teme și de niveluri ale abordării. Iar 1999 nu a fost nici mai bun, nici mai rău decât anii care l-au precedat. Atât că recuperarea unor texte ale autorilor din exil s-a făcut mai puțin, și asta pentru că în timpul care a trecut nu s-a stat pe loc. Iar cărțile de sertar au devenit, natural, tot mai rare și ele. În linii mari, postmodernismul a continuat să se manifeste, chiar și dintr-o linie autoevaluantă, au apărut „furioși“ generației '90 practicând o interesantă neoavangardă, s-au manifestat și tendințe experimentaliste, dar s-a scris și într-o linie cumva tradiționalistă. Deci, cam tot ce trebuie.

6. De ce ar fi benefic? Doar dacă am avea condeieri care nu se așază la masa de scris decât cu gândul la premiul care le va răsplăti bunele rezultate (avem?). Și de ce ar fi o provocare? Genul e, într-adevăr, invidiat și să recunoaștem că nu e de nasul oricui să construiască un roman dar roman-cierii care vor simți că au ceva de spus o vor face în continuare, dincolo de contingentele premiilor, chiar dacă editorii nu se vor grăbi întotdeauna să se ocupe cumsecade de manuscrisele lor.

7. Nu văd aici un impas. Nu se mai poate da timpul înapoi pentru ca juriul să rediscute cărțile de proză. La anul, alt juriu va acorda din nou premii. E de sperat că nu va dori să compenseze nedreptatea de acum și să privilegieze proza în detrimentul celorlalte secțiuni. Perspectivele sunt foarte frumoase cu condiția ca bugetul să nu se mai voteze în vară, ci la începutul anului, cum e necesar ca să nu plutim în ceață șase luni, stipendiile guvernamentale și sponsorizările să vină, editorii să tipărească în continuare cărți, prozatorii să nu se sinchisească de premii (de altfel, premiul, în orice domeniu ar fi, a ajuns să nu reprezinte decât rareori valoarea în țara noastră, de prea multe ori el patentează vedetisme ieftinute și parafează cumetrii balcanice) și să scrie ca și cum un cititor ideal, avid, i-ar aștepta în fiecare zi la ușa librăriei. Critica nu va face decât să se conformeze situației. Mizez pe mai mulți autori, chiar și pe unii dintre cei pe care penița mea i-a cam încondeiat, dar o literatură nu stă numai în capodopere, cum se crede uneori, și funcția criticii nu e să se ațină mereu doar pe drumul pe care acestea ar putea să apară. De altfel, cred că obsesia capodoperei, ca și aceea a Nobelului, pe care le au mulți scriitori români, sunt de tot păguboase. Aștept mai curând cărți cinstite, bine scrise, într-o română fără cusur și luând seama la cum se mai face literatură și prin alte țări.

mariana sipoș:

(cronicar „TVR“)

1 Dacă e să vorbim de criză “de creație”, ea se manifestă nu doar în domeniul prozei, ci și - mai ales - în dramaturgie, în critica și istoria literară. Ba chiar și în poezie! Inflația de cărți de versuri (publicate mult mai ușor, dat fiind numărul redus de pagini și posibilitatea de a fi tipărite în regie proprie sau cu sprijinul în necunoștință de cauză al te miri cărei instituții care crede că în acest fel *sponsorizează* cultura!) nu înseamnă nici pe departe un deceniu de înflorire a genului. Primesc lunar zeci de cărți de poezie și dacă se spune că e greu să scrii versuri, cred că și mai greu e să găsești pe cineva care mai citește poezie. Ei bine, fac parte dintre oamenii care citesc poezie și pot depune mărturie că rar, foarte rar pot găsi două versuri memorabile. Mai nou, lipsa de substanță e suplinită de condiții grafice de excepție și de ilustrațiile unor artiști cu adevărat remarcabili (ceea ce nu e puțin lucru!), dar dacă astfel se obține un obiect frumos, nu înseamnă că valoarea poetului respectiv crește.

De altfel, chiar din cronică semnată de Horia Gârbea în numărul revistei “Lucaefărul” consacrat premiilor literare, înțeleg că versurile lui Ioan T. Morar premiate recent nu au altă calitate decât că sunt tipărite într-o carte care arată foarte bine!

Revenind la întrebarea dumneavoastră, constat că iar amestecați statul în creația artistică. Nu prea înțeleg care e legătura dintre creația în proză și “*climatul literar, căzut într-un con de umbră, pe de o parte, ignorat sistematic de autoritățile statului, pe de alta?*” Ce anume ați dori să facă “autoritățile” pentru prozatorii noștri? Să-i țină legați de masa de scris? Că subiecte de inspirație le oferă, slavă Domnului, destule!

Și cine anume a decretat că proza se află într-un con de umbră? Juriul Uniunii Scriitorilor de anul acesta? Sau redactorul-șef al revistei “Lucaefărul”? Hai să fim serioși!

Dimpotrivă: am constatat în 1999 o revenire în prim-planul atenției noastre a unor prozatori care chiar au scris romane (Constantin Țoiu, Augustin Buzura, Petre Sălcudeanu), nu doar și le-au tipărit pe cele vechi cu titlu schimbat, cum fac atâția, pentru a-i induce în eroare pe cititori și pentru a obține subvenții de la o comisie a Ministerului Culturii, ai cărei membri nu se prea pricep la literatură sau se fac că plouă, din dragoste pentru săracii editori care o duc atât de greu sau pentru *colegii* lor, *scriitorii*.

2 Așadar nu se poate vorbi de “*un sezon morț*” al prozei, chiar dacă o carte sau alta nu s-a ridicat la înălțimea așteptărilor noastre. Dar - întreb - romanele premiate în anii precedenți s-au ridicat? Hai să reamintim doar numele autorilor premiați din 1995 încoace: Marius Tupan (doar de două ori, nu cum cred alții că în fiecare an!), Alexandru Ecovoiu, Mircea Horia Simionescu, Cristian Teodorescu, Dumitru Radu Popa, Gabriel Chifu, Dan Stanca, Gheorghe Schwartz. Câte din romanele semnate de ei au devenit best-sellers? Ce critic

poate jura cu conștiința curată că măcar unul va rămâne ca punct de referință pentru primul deceniu postdecembrist? Și atunci, de ce au căzut de acord membrii juriului (dar chiar au căzut?) că a fost un an *slab* pentru proză?

Și ce cărți au citit domniile lor, dacă au inclus printre nominalizări (noroc cu revista “Observator cultural” care a publicat lista, pentru că altfel am fi rămas la stadiul de zvon!) - chit că până la urmă n-au acordat nici un premiu - decât o primă încercare în proză a unui poet foarte onorabil, dar poet, anume Adrian Alui Gheorghe, care a publicat proză scurtă pe 120 de pagini cu corp 14 sau 16 sau, de asemenea, încercări în proză ale poezilor Iolanda Malamen sau Constantin Abăluță (*nominalizat* de către prietenii din juriu - pentru mai multe șanse, concretizate, de altfel - și la poezie? Să ne mai mirăm că printre nominalizări a apărut și Ana-Maria Beligan căreia revista condusă de imparțialul membru al juriului Mircea Mihăieș i-a consacrat un număr întreg? Și dacă fac această precizare, o fac nu pentru că Ana-Maria Beligan n-ar fi meritat poate această exclusivitate (la urma urmei fiecare șef de revistă are dreptul să promoveze pe cine vrea), ci doar pentru a sublinia că pentru cine cunoaște cât de cât viața literară, nu e greu să depistezi, văzând lista acestor nominalizări și pe cea a membrilor juriului, cine pe cine a *nominalizat* și pe cine a susținut la vot. Și nu e un secret pentru nimeni cum se întrunește acest juriu, cum *dezbate* valoarea unor cărți a căror copertă a văzut-o poate pentru prima oară în ziua votului. Căci au fost ani când juriul s-a întâlnit o singură dată și au ajuns la concluzia să voteze tot atunci, pentru că unii membri erau din provincie și de ce să se mai cheltuiască banii Uniunii cu deplasarea! Și chiar dacă ar mai fi trecut o săptămână-două, chiar ar fi avut ei timp și chef să citească volumele pe care - înțeleg - secretariatul Uniunii le primește (de la autori, de la editori, nu știu prea clar ce prevede regulamentul și ce bază de date privind aparițiile editoriale ale anului precedent au acești membri ai juriului, în cazul, destul de frecvent cred, că un autor mai puțin umblat printre scriitori nu a știut sau nu a îndrăznit să-și depună *candidatura* la timp!)

Sunt poate - prin natura profesiei mele - unul dintre oamenii cei mai informați în ceea ce privește creația literară. Dar nu numai atât: ca să-mi fac meseria cu onestitate, *citesc* cărțile despre care scriu sau vorbesc la televiziune și multe altele despre care nu mai ajung să scriu sau să vorbesc, nu din vina mea întotdeauna. Când la televiziune ți se spune, atunci când e vorba de a prezenta o carte, *doar trei sau cinci minute, te rog, nu mai mult!* sau când rubrica respectivă e scoasă fără nici o explicație, cel puțin pentru telespectatori, atunci rămân cu bucuria de a fi citit un roman bun sau chiar de a fi descoperit un prozator de excepție care ar fi meritat toate premiile din lume. Și eu *am descoperit* asemenea prozatori (la televiziune au apărut prima și singura dată în emisiunea “Dreptul la adevăr” din vremurile când, mi se acordau 40 de minute și nu doar trei-patru ca acum).

Unul este **Dinu Zarifopol** care a publicat anul trecut ultimul roman (de sertar) al tetra-

logiei sale. Pentru informarea juriului: roman se numește **Crima generalului** și a apărut Editura “Amarcord”.

Cel puțin unul dintre membrii juriului și foarte bine despre ce roman e vorba, din moment ce el însuși i l-a semnalat pe Dinu Zarifopol editorului Ion Nicolae Anghel de Timișoara și din moment ce este în relații atât de apropiate cu fiica prozatorului, **Cher Zarifopol-Ilias**, din SUA, pe care nu o dată vizitat-o, după propriile mărturii din “Român literară”, în călătoriile sale peste ocean. Sputea invoca aici onestitatea prietenului meu Mircea Mihăieș, pe care nu o dată a apreciat-o, adică vezi Doamne, premiile nu dau pe prietenii! Așa ar fi, dacă nu ne-am tînuna de prezența pe lista premiilor de poezie a celui mai bun prieten al criticului timișorean - Ioan T. Morar - pe care (de asemenea) vizitează foarte des Mircea Mihăieș când vine cu treburi prin București.

Mai semnez *post factum* juriului o altă revelație a anului trecut: Peter Maier-Bianu excepționalul volum **Inventarul iernilor** apărut la “Cartea Românească”. Și tot la “Cartea Românească” a publicat Constantin Eretescu romanul - **În căutarea Alexandrei** -, despre care aflu că i-ar fi plăcut și domnului Laurentiu Ulici. Și oricâte *crispări* ar produce numele lui Constantin Țoiu (chiar și mie, dar din alte motive decât cele literare!), dacă e vorba să fi obiectivi (și am fost când i-am comentat cartea la televiziune!), nu se poate să nu recunoști apariția romanului său, **Barbarius**, a fost un eveniment al anului trecut, chiar dacă nu a fost atât de mediatizat ca romanul lui Augustin Buzura, poate și pentru că domnul Țoiu nu a o funcție importantă în cultură și nici un subaltern cu cronică literară permanentă ... revistă!

Pe lista de nominalizări ar mai fi putut incluși: Daniel Vighi (cu **Insula de vară** despre care Dan C. Mihăilescu scria în “22”, nr. 23/2000 că “*este cu siguranță una din cele mai importante apariții editoriale de anul trecut*” sau Constantin Stan (cu romanul **neagră**, apărut la Nemira).

Îmi amintesc că înainte de 1989, scriitorul Constantin Stan că e foarte greu să trăiești în Slobozia, să scrii proză și să nu te audă nimeni. Cred că și azi e la fel de greu! Mai ales dacă nu știi să-ți cultivi prietenii aflați în poziții eligibile pe listele de posibili jurați! De altfel acordarea premiilor U.S. a devenit o afacere atât de derizorie încât doar veleitarii mai suferă că nu au luat vreun premiu!

Asta nu înseamnă că nu trebuie tras semnal de alarmă și vreau să cred în bunăcredința revistei “Lucaefărul” (care știu bine că înseamnă în primul rând Marius Tupan!), că inițiind această anchetă, nu vrea să ajungem la concluzia - vehiculată deja - că dacă nu a fost premiat Marius Tupan, nu mai trebuie premiat nimeni! De altfel, Laurentiu Ulici justifică, într-o recentă emisiune de la TVI (din 12 iunie), neacordarea premiului literar unor posibili autori care au publicat proză arhicunoscută (citați de Cătălin Tîrlea), prin reglementare a statului US care nu permite premiarea unui autor decât o dată la trei ani, **independent de genul pentru care a fost premi-**

Dacă a fost respectată această reglementare, vom vedea ceva mai jos.

3 Până atunci însă încerc să răspund la ceea ce se află la punctul trei al anchetei, anume cinci întrebări în trombă. E bine să știți (*dragă redacție* "Luceafărul") că regulile unei anchete jurnalistice spun că întrebările nu trebuie să conțină, în vreun fel, sugestii de răspuns, tocmai pentru a nu influența opinia celor cărora le solicitați colaborarea. Așadar, nu iau în seamă nici una din variantele dumneavoastră cum că prozatorii ar fi trebuit să primească o lecție, sau că prozatorii din juriu ar fi avut de plătit niște polite, sau că juriul ar fi fost intransigent.

Păreerea mea e că a fost nu **intransigent**, ci **incompetent**. Nu ca persoane, luate fiecare în parte (departe de mine intenția de a jigni pe cineva, dar nu pot să renunț la principiul onestității și al adevărului într-un dialog civilizat, cum este demersul revistei "Luceafărul"), ci în totalitatea lui, ca o mulțime de unsprezece numere imposibil de definit, constituite într-un grup cu reguli de comportare incerte (haotice) în ziua (zilele) jurizării. Și nu din vina lor! Ci din aceea a Uniunii care de ani de zile perpetuează acest sistem deficitar de decernare a premiilor anuale, care de ani de zile își propune să-l schimbe (vezi o altă emisiune pe TVR2, din ianuarie 2000, în care Laurențiu Ulici spunea răspicat că în acordarea premiilor de către Uniune ceva nu e în regulă!) Vom vedea imediat ce nu e!

4 Nu mă pot abține să nu vă reproșez, domnule Tupan, logica unor întrebări. Citez: "*Se vorbește din nou despre o criză a lecturii. Credeți că jurații noștri au parcurs cărțile în studiu sau hotărârea a fost luată după anumite criterii, altele decât acelea strict literare?*" Nu, nu cred că jurații au parcurs cărțile, am afirmat-o deja, dar, pentru Dumnezeu, ce legătura are asta cu *criza lecturii*? Nu se declanșează o criză a lecturii doar pentru faptul că unul din membrii juriului (Lucian Alexiu, să zicem) nu a citit poate decât cartea publicată la editura domniei sale și premiată la categoria *Literatură pentru copii* sau pentru că Nora Iuga a citit cu interes sport doar cărțile prietenilor de familie Constantin Abăluță și Iolanda Malamen, multilateral nominalizați!

Și dacă tot ați dorit să jucăm cu cărțile pe masă și pentru a se evita orice suspiciune de genul celor pe care chiar dumneavoastră le lansați în subtextul întrebărilor (neacordarea premiului pentru proză putând fi interpretată, în opinia dumneavoastră, fie un *sezon mort*, fie o *intansigentă*, fie o *provocare*, fie o *criză a lecturii*, fie un *presupus impas*) pledez pentru transparență, responsabilitate și competență din partea tuturor celor implicați în acest, hai să-i spunem, eveniment anual din viața noastră culturală.

Renunț la a mai răspunde la ultimele dumneavoastră trei întrebări, și din lipsă de spațiu și pentru câteva limpeziri ale pledoariei mele.

Doresc - și nu numai eu - o deplină **transparență** a acordării premiilor. Anume: publicarea regulamentului, a modului de stabilire a juriului, a modului în care se face selecția cărților care ajung la jurizare. Știm doar din ceea ce se spune prin târg sau în diverse interviuri că membrii juriului se aleg de către

Comitetul direct, prin vot, dintre membrii Consiliului Uniunii. Este reală sau nu această afirmație? Dacă da, hai să vedem care au fost membrii juriilor de acordare a premiilor în ultimii cinci ani: Dan Cristea (în 1996 - președinte, 1998, 1999; *notez aici anul jurizării, știut fiind că premiile se acordă în luna iulie pentru anul precedent, nota mea: M.S.*), Lucian Alexiu (1996, 1998, 2000), Daniel Dimitriu (1996), Alexandru George (1996), Marius Ghica (1996, 1999), Ioan Hobana (1996, 1998, 1999), Ion Mircea (1996, 1997), Cornel Moraru (în 1996), Eugen Negrici (în 1996, 1998, în 2000 președinte), Mihai Sin (1996), Alex Ștefănescu (1996, 1998, 1999), Nicolae Manolescu (1997, președinte), George Bălăiță (1997), Micaela Ghișescu (1997), Ioan Holban (1997), Iosif Naghiu (1997, 1999), Costache Olăreanu (1997, 1998 - președinte), Marius Tupan (1997, 1998), Gabriel Dimisianu (1998), Galfalvi Zsolt (1998, 1999), Andrei Ionescu (1998, 1999), Nicolae Prelipceanu (1998, 1999 - președinte), Lucian Vasiliu (1998), Adrian Popescu (secretar în 1999), Radu F. Alexandru (1999), Aurel Rău (1999), Cornel Ungureanu (1999), Monica Spiridon (2000), Mircea Mihăieș (2000), Răzvan Petrescu (2000), Nora Iuga (2000), Gheorghe Schwartz (2000), Radu Lupan (2000), Bogdan Ghiu (2000), Leo Butnaru (2000), Ștefan Agopian (2000).

Din cei 49 de membri ai consiliului ales în 1997 doar 26 au făcut parte din juriul Uniunii în cei trei ani care s-au scurs din mandatul lor. (Sper că informațiile mele sunt corecte. Ele provin din colecția revistei "Luceafărul", dar, în acest sens, n-ar strica dacă măcar trimestrial Uniunea Scriitorilor ar edita un buletin informativ, patru pagini pe calculator, trimis gratis tuturor membrilor ei, care ar putea fi astfel la curent cu viața Uniunii, cu convocările pentru premii, saloane de carte, colocvii, simpozioane, schimburi culturale, excursii în străinătate etc., eventual cu cine au fost înlocuiți în Consiliu Mircea Sîntimbreanu sau Cezar Baltag, ce membri au fost primiți în Uniune și așa mai departe. S-ar institui astfel un climat de transparență și multe suspiciuni și nemulțumiri s-ar elimina astfel!)

Să parcurgem acum lista acestui consiliu ales în 1997. Ce costatăm? Pe de o parte, că nu

au meritat să facă parte din juriu scriitori ca Ana Blandiana sau Zigu Ornea, Alecu Ivan Ghilia sau Liviu Ioan Stoiciu, iar pe de alta, că nu fac parte din acest Consiliu al Uniunii Scriitorilor, **deci nu puteau fi propuși și aleși ca membri ai juriilor pe 1997, 1998 sau 1999**: Galfalvi Zsolt, Radu F. Alexandru, Cornel Ungureanu, Monica Spiridon, Leo Butnaru, Ștefan Agopian și Nora Iuga (decât dacă, poate, a fost propusă de secția de poezie a Asociației Scriitorilor din București în locul lui Cezar Baltag și nu știm noi!)

Dacă informațiile mele nu sunt greșite, este clar că - așa cum spunea chiar domnul Laurențiu Ulici - ceva nu este în regulă!

După cum că nici precizarea domniei sale din emisiunea lui Cătălin Țirlea, de care aminteam mai sus, că un scriitor nu poate fi premiat decât o dată la trei ani nu a fost respectat. Dovadă, faptul că Matei Vișniec a primit premiul pentru dramaturgie și în 1996, și în 1998, iar Gabriel Chifu a fost premiat în 1997 pentru romanul **Maratonul învinșilor**, iar în 1998 pentru volumul de poezie **La marginea lui Dumnezeu**, ambele apărute la Editura "Cartea Românească".

Ce mai constatăm: Din acești membri ai juriilor din ultimii cinci ani au primit, la rândul lor, premii: Marius Tupan (doar de două ori, nu mai des, cum se insinuează deseori), Radu F. Alexandru, Răzvan Petrescu, Cornel Ungureanu, Mircea Mihăieș, Bogdan Ghiu, Nicolae Prelipceanu, Alexandru George, Eugen Negrici, Alex Ștefănescu, Ion Hobana, Adrian Popescu, Daniel Dimitriu, Nora Iuga, Leo Butnaru, Gheorghe Schwartz. În total 16 scriitori din cei 39 care au făcut parte din juriile Uniunii în ultimii cinci ani. *Rotirea cadrelor* pe principiul *eu îți dau fie, tu îmi dai mie la anul*, de care nu o dată s-a vorbit în dezbaterile pe tema premiilor literare, în parte se adeverește, cu atât mai mult cu cât au fost *aleși* în juriu în anul imediat următor acordării premiului șapte scriitori: Gheorghe Schwartz, Leo Butnaru, Adrian Popescu, Iosif Naghiu, Eugen Negrici, Alex Ștefănescu, Marius Tupan.

Ar mai fi de spus câteva cuvinte și despre categoriile pentru care se acordă premiile, la numărul premiilor de la fiecare categorie, care nu e fix și variază de la an la an. Astfel, pentru 1995 s-au acordat 4 premii de poezie și 2 pentru proză, în 1996, 3 premii pentru poezie și 2 pentru proză, în 1997, 7 premii pentru poezie și 3 pentru proză; iar în 2000, 4 pentru poezie. Afirmația lui Cătălin Țirlea cum că anul acesta s-au dublat premiile de la poezie pentru ca să încapă toți *protejații* și că din acest motiv nu s-ar mai fi acordat premii pentru proză nu are nici o bază reală. S-au dublat față de anul trecut, dar nu și față de ceilalți ani.

Dar tocmai această permisivitate a jonglării cu numărul premiilor acordate dă de gândit. Ca, de altfel, și celelalte inconsecvențe sau încălcări ale regulamentului pe care le-am semnalat mai sus cu toată bunăcredința și în respectul dreptului la adevăr.

P.S.: Pentru eventualele erori de informație, cer de pe acum scuze și aștept corectările necesare.

ion roșioru:

(cronicar „TOMIS“)

publica orișice fără a-și mai aștepta rândul la vreo beckett-iană moară editorială venită pe lume prin clonarea nu se mai știe cărei râșnițe preistorice. Deci, departe de a fi intrat într-un con de umbră și de dezabuzare a prozatorilor, anul trecut s-a soldat cu cărți de toată mâna, inclusiv cu titluri reperiale, atât în decinde balzaciană, de oglindire nemiloasă a epocii traversate, de luare de puls diaristic al evenimentelor social-politice contemporane, cât și sub acoperire parabolică, plantându-se parcă o pădure a imaginarului în care demonul încifrator se joacă neîncetat cu cărarea de sub pașii cititorilor.

3 Referitor la intransigența juriului din acest an nu se pot face decât ipoteze în registrul psihanalitic sugerat de chestionar. Prozatorii din juriu sunt nume onorabile a căror devenire scriitoricească s-a bucurat ea însăși, de la caz la caz, de premii literare date de alte și alte jurii și, sincer vorbind, nu prea-i văd în postura unui jandarm dintr-o celebră nuvelă slaviciană, Pinteia, încrâncenat să-și vadă la popreală foști tovarăși de nelegiuiri. E de presupus, mai degrabă, că practica balcanică a amicitiei dintre jurat și premiul virtual n-a funcționat de această dată și numai cineva care a asistat la dezbaterile juriului ar mai putea arunca o mică lumină, fie ea și generată de un licurici etic, asupra încurcatelor pururi căi ale Domnului.

4 Invocarea unei crize de lectură care și-a abătut și-și consolidează seceta ei chiar și în spațiul profesionalizat e mult mai plauzibilă decât pedepsirea cu premeditare a prozatorilor de vârf. Nu-i deloc prima dată când afirm că-n vastul păienjeniș editorial postdecembrist descentralizat o capodoperă poate trece neobservată, autorul ei "rulând" în lumea umbrelor cu regretul că n-a fost înțeles de contemporani, regret răsucit stendhalian în orgoliul că meritele sale îi vor fi recunoscute de o posteritate mai puțin mașteră și mai puțin grăbită. Puterea politică de orice natură și orientare, deci cu atât mai mult cea comunistă și neocomunistă, nu l-a îndrăgît niciodată pe literatul care i-a pus sub ochi o oglindă precum cea a lui Pelelea din cunoscuta feerie a Bardului de la Mircești, adică acea scriere în care să se vadă în toată hidoșenia sa. Numai așa se explică poate faptul că romane precum **Recviem pentru nebuni și bestii** al lui Augustin Buzura, **Apa neagră** al lui Nicolae Stan, **Grijania** lui Liviu Ioan Stoiciu, **Rătăcirile Domnului** al lui Marius Tupan, **Șah orb** al lui Dan Perșa, **Întâmplare** al lui Liviu Lungu, ori **Apocalips amânat** al lui Dan Stanca, n-au înclinat nici cât ar face-o boabă de rouă, adusă de briză, balanța, în chip confratern-valorizator a juriului.

5-6 Consider că răspunsurile la aceste întrebări se găsesc dizolvate în cele precedente și nu-i deloc exclus ca prozatorii care realmente au râvnit un premiu și pe care poate că l-ar fi meritat în realitate să ridice pe viitor stacheta scrisului lor; în cazul în care, prin forța și giumbușlucurile hazardului, vor deveni ei înșiși "jurați", să nu procedeze precum cei din anul răposat cu șase luni în urmă.

7 Ieșirea din impasul real sau numai presupus nu văd decât raliindu-mă la o idee a lui Laurențiu Ulici și anume aceea de a avea un juriu profesionist precum cel care acordă an de an Premiul Goncourt: adică un număr de scriitori, critici, editori etc., care să se împace cu gândul de a nu primi ei înșiși premii într-un interval oarecare, de zece ani, să zicem, și să citească *sine ira et studio* cât mai mult din producțiile de excepție ale colegilor lor de condei, indiferent de zonă sau țară, în care ar trăi și și-ar publica aceștia cărțile acordând creditul ce li se cuvine tinerilor loviți d'aripa geniului.

vasile andru:

4 Indiferența lecturii. Există nu criza lecturii, ci indiferență, dezinteres, superficialitate, grabă. Literații mai dinamici fac politică sau ceva afaceri. Literații mai înzestrați (lăuntric) își văd de scris. Am făcut parte uneori din jurii literare la concursuri

de proză, debutanți; și am fost mirat, la ora "jurizării" că, majoritatea din "echipă" nu citiseră manuscrisele, și ca atare dezbaterile era orientată de unul sau doi care citiseră ceva-ceva, sau de altul care trebuia să susțină pe un anumit concurent. Proza se citește cel mai puțin. Sunt și antecedente "de răsunset"; și Piru, și Barbu, și alții recenzau de-a valma cărți de poezie, dar deloc, sau cu totul rar, carte de proză. În legătură cu premiile: se premiază zvonul, ecoul, și, foarte adesea, se premiază gesticulația unui autor. În cazuri fericite, rarissime, ecoul și zvonul trimit totuși la substanța cărții.

7 În ceea ce mă privește, am o oarecare detașare față de "mersul" unei cărți proprii după publicarea ei.

Găsesc însă scandalos și incalificabil că scriitorului român Paul Goma nu i s-a acordat premiul Uniunii Scriitorilor. Orice scuză, orice explicație a juriului ar fi inutilă. Premisa: "Nu-i dăm, că tot îl refuză" este neavenită. Un premiu acordat lui Goma, chiar dacă-i refuzat de autor, ar rămâne atestat ca fapt de conștiință, și ar spăla obrazul eteric al celor ce dau verdicte culturale acum, în veselul naufragiu românesc.

1 Faptul că juriul Uniunii Scriitorilor din România, ales cu ceva timp înainte, prin vot secret, de către Consiliul acestei bresle, sau, mai bine spus, însărcinat cu o misiune destul de ingrată, n-a acordat nici un premiu pentru proza anului 1999 a șocat întreaga lume literară românească, dar cei mai bouche bée au fost prozatorii înșiși, incapabili să afle o explicație cât de cât plauzibilă a acestei marginalizări ad-hoc, puși fiind oarecum în situația de perplexitate pe care o încearcă unii funcționari atunci când se trezesc că portarul, care, o viață de om s-a căciulit în fața lor, când se prezentau dimineața la serviciu, se preface dintr-o dată că nu-i mai recunoaște deoarece tartorul respectivei instituții l-a pus de cu seară în cunoștință de cauză cu privire la cei cărora li s-a desfăcut contractul de muncă pentru că blestemul restructurării posturilor s-a abătut asupra lor. La autosesizarea autorilor de proză, ieșită de sub tipar în anul ce s-a dus în formație satanică, dacă e să-i privim cifrele de sus în jos, e posibil să subscrie și criticii literari care-și văd astfel amenințat, sau poate chiar lovit de nulitate, actul trudnicei lor ofițieri lecturale într-un climat cultural lăsat și el de multă vreme de izbeliște de către cei îndreptății să-l "vestalizeze" cu vreascuri măcar, dacă nu cu buturugi bugetare.

2 Anul literar de care ne ocupăm nu iese cu ceva special în afara companionilor săi de deceniu, cum dintr-un escadron un cal căruia i-a căzut o potcoavă ori și-a făcut năluca deoarece vântul i-a adus miros de lup în nări. Ar fi interesant de stabilit procentajul în care poezia optzecistă, respectiv nouăzecistă, a luat pe umerii ei o parte din bagajele și echipamentul de război pe care în alte timpuri ar fi trebuit să-l transporte proza propriu-zisă și care n-a prea avut răgaz să se bucure de această ușurare și să înainteze dezinvolt, ca la paradă, căci pe autostrada ei s-au înscris convoaie de memorii naftalinizate în sertare predecembriste, jurnale, reale sau măsluite, cărți revăzute și adăugite cu acele pasaje și capitole hărtănite de satărele cenzurii comuniste, discursul publicistic făcând și el serioasă - și nu întotdeauna loială - concurență celui prozastic, aspect explicabil prin euforia autorilor de a putea scrie și

1-3 Lacunele juriului. A discuta despre premii literare mi se pare o zădărnice. Chiar dacă premiile literare devin o "instituție", cu oarecare rol în orientarea pieții; și chiar dacă ele sunt un aspect (minor?) al psihologiei receptării. În genere, ele repară un pic absența sau precaritatea onorariului pentru carte, la noi. În genere, premiera produce un minut de înviore a scenei, a publicului, pentru care vedetismul (literar, nu doar cel sportiv) urcă un pic secreția de melatonină, hormonul trezicii din apatia națională.

Așadar, m-am lăsat "prins" de ancheta revistei "Luceafărul". La întrebările 1-3 răspund simplu, printr-o constatare: citind lista cu componența juriului, vezi că el este de o mediocritate înduioșătoare. Cu excepția a două sau poate trei nume mai săltate, juriul este mediocru. Oare el este un eșantion al culturii noastre de azi? Oare el este reprezentativ? Asta ar fi un semnal de alarmă pentru o stare de suficiență culturală a acestor ani.)

horia gârbea:

Prin dezbateră cu titlul "Proza în instanță" se pune în discuție împrejurarea că, pentru anul 1999, Juriul Uniunii Scriitorilor nu a acordat nici un premiu genului celui mai popular. Acestui juriu eu unul, cel puțin, ca premiant la dramaturgie, n-am ce-i reproșa. Ca autor de poezie, iarăși, n-am putut să nu mă bucur pentru decizia de a acorda patru premii genului liric. Poeții buni, condamnați la tiraje nesemnificative și la dizolvarea într-o mare de veleitari merită un semn de încurajare.

Ca autor de proză însă, am tresărit puțin, recunosc, la auzul stupefiantei vești că din câte nuvele și romane au apărut în 1999, toate s-au situat sub exigența juriului. M-am mai liniștit când Consiliul Uniunii a decis să-l înlocuiască cu Premiul Național pe romancierul Nicolae Breban. O decizie care onorează amintitul Consiliu.

Acum, la destulă vreme de la decernarea premiilor, luând distanța necesară, trebuie să constat că decizia juriului este uimitoare mai mult prin ineditul ei decât prin scoaterea din palmares a prozei. Trebuie să acceptăm că în literatură este, ca și în viticultură, de exemplu: nu toate podgoriile scot în toți anii vin din cel mai bun.

Se întâmplă ca, uneori, într-un singur an, să apară multe volume valoroase într-un gen anume și puține sau deloc în altul. Asta ține de aleatoriul inspirației, de cheful și banii editorilor. Când intri în competiție, știi că toate aceste imponderabile influențează rezultatul. Și dacă intri, îți asumi riscul. Volumul meu de teatru putea să apară foarte bine în 1998. Era gata. Din motive de aglomerație la tiparniță, Editura Alfa l-a editat abia în 1999. Îi sunt recunoscător și pentru această împrejurare care m-a iritat inițial. Cine știe dacă, ieșind în 1998, venind în concurență cu alte volume decât cu cele din 1999, cartea s-ar fi clasat pe un loc calificant?

Un roman sau un volum de proză scurtă nu se scriu întotdeauna într-un singur an, iar apariția lor, cu puțin ghinion, durează și ea un an sau doi. Este posibil ca, la acordarea premiilor pentru un an editorial să vină în fața "instanței" opere concepute și finalizate în perioade destul de diferite. Unele au poate chiar un deceniu între ele. Așa încât, lipsa volumelor premiabile într-un an editorial (subliniez ultimele două cuvinte) nu înseamnă că în anul respectiv (1999) nu s-a scris proză bună. Ci doar că, din diverse motive, au ajuns la start numai anumiți concurenți. Unul și-a rupt piciorul, altuia i s-a furat hard-disk-ul cu "opera omnia" înregistrată digital și n-o mai poate reface până în 2020, altul s-a certat cu editorul, al patrulea cu sponsorul, al cincilea cu nevasta care i-a pus manuscrisul pe foc, al șaselea a adormit cu țigara-n gură și Uniunea nu premiază decât opere antume. Așa se face că volumele lor au fost amânate pentru

mileniul următor.

Anul trecut, aflându-mă în juriul Asociației Scriitorilor din București, m-am trezit, împreună cu distinsii mei colegi, în fața unor romane foarte valoroase, în număr de trei. Cunoșteam întâmplător câte ceva despre scrierea și editarea cărților. Fuseseră scrise în perioade foarte diferite, elaborarea durase și ea un număr de ani, altul pentru fiecare, iar lupta editorilor cu bugetele și subvențiile le mai întârziase cu diferite intervale de timp. Ca în problemele de algebră ale adolescenței, în care trei vehicule plecau pe trei drumuri cu viteze și accelerații diverse. În final, romanele se întâlneau în concurs, cu același an de apariție pe copertă. Deși nu erau prevăzute decât două premii pentru proză, juriul a admis foarte ușor, valoarea fiind evidentă, să le premieze pe toate trei. Anul acesta s-a întâmplat, probabil, invers.

În ceea ce privește hotărârea cu care acționat juriul, ea trebuie, în principiu, aplaudată. Dacă un astfel de for găsește că nici o lucrare dintre cele propuse la un anumit gen nu poate fi premiată, atunci să nu decerneze premiul respectiv. E chiar păcat că nu se poate realiza acest lucru și în politică, la alegeri, astfel încât, dacă nici un candidat nu e vrednic să ajungă primar sau președinte, comunitatea să rămână lipsită de ei până când se va naște în sânul său unul cu calitățile corespunzătoare.

Desigur, așa cum întrebările anchetei o sugerează cei mai bănuitori dintre noi pot crede că juriul a avut ceva cu prozatorii. Dar cei și mai bănuitori pot duce suspiciunea mai departe presupunând că și prozatorii au avut ceva cu cititorii.

Mai putem suspecta juriul că nu toți membrii citesc chiar toate cărțile propuse, ce-i drept. Dar juriul are diferite mijloace de informare, în primul rând presa literară care, fiind chiar foarte abundentă, semnalează evenimentele reale. Dacă e să fim drepti, în ultimii zece ani n-au fost apariții semnificative în nici un gen care să nu se bucure de atenția cronicarilor literari. Când nu chiar de aceea a presei centrale. Dacă nu-i acceptăm criticii de întâmpinare nici măcar rolul de barometru, inclusiv pentru jurați, ce facem cu ea?

Că au fost anual și cărți bune rămase pe-afară, se poate. Dar nu multe. Asta s-a întâmplat mai ales când s-a adoptat criteriul unei repartiții mai uniforme "pe regiuni" a premiilor. Un lucru complet eronat, căci nici măcar păpușoiul nu crește la fel de fal(n)ic în toate județele patriei. Anul acesta însă, nu mi s-a părut că ar fi fost așa.

În orice caz, dacă juriul Uniunii a luat o decizie prea dură, mai sunt și premiile Asociațiilor care pot să repare eventualele inexactități.

Lipsa premiilor Uniunii la proză pentru anul 1999 nu înseamnă că nu avem o proză valoroasă. Este un "gol pe piață" apărut accidental din motivele arătate mai sus. Consider, dimpotrivă, că ultimul deceniu al secolului ne-a adus romane remarcabile și romancieri noi foarte valoroși. Cât despre proza scurtă, ce să mai vorbim! Dacă luăm numai antologiile celor mai bune povestiri pe anii 1995-1999 apărute la Editura All vedem cât de bine stăm. În ultimul an, am fost contactat (cred că nu doar eu) de traducători străini cu rugămintea de le a indica proză scurtă valoroasă și mai ușor traductibilă. Vestea că proza noastră are un moment bun s-a și dus.

Cel puțin un lucru pozitiv a avut decizia Juriului privind proza pe 1999: vom fi mai atenți în anul 2000. În ceea ce mă privește, recomand de pe acum Juriului pentru 2000 trei volume excelente lansate chiar la recentul Târg Bookarest, cele semnate de Liviu Radu, Jean-Lorin Sterian și Costi Gurgu (ultimii doi, debutanți).

Mai trebuie notat și că unii prozatori premiați și anterior de Uniune și Asociații vor ieși din "termenul de repaus" tradițional de trei ani și vor putea candida din nou. Venind vorba despre asta, trebuie să spun că o limită minimă de timp între două premii consecutive ale U.S.R. și A.S.B. ar trebui respectată strict. Trei ani e un interval decent și autorii premiați înșiși ar putea să se abțină de a propune juriului cărțile lor. O asemenea atitudine, pe care unii au și adoptat-o spre onoarea lor, ar feri juriul de suspiciunea că are "clienți permanenți". Dacă un autor (foarte harnic!) publică un nou volum de excepție mai devreme de acest răstimp, există și alte premii naționale la care poate candida.

În concluzie, decizia Juriului Uniunii privind proza anului 1999 nu mi se pare exagerată sau nedreaptă și cred în sinceritatea opiniei membrilor acestui Juriu. Sunt convins că anul viitor situația din 1998, când au apărut multe volume valoroase de proză, se va repeta. Juriul următor va avea o misiune grea.

Nu-i exclus, însă, ca alte genuri să lipească din palmaresul anului viitor. Mă gândesc în primul rând la dramaturgie, gen prin tradiție mai sărac în volume, unde nu cunosc nici o apariție în primele șase luni ale anului 2000. Dacă seceta se va menține, ce ne rămâne de făcut decât să regretăm și să scriem mai departe?

Până atunci vom căpăta și distanța necesară față de "deciziile instanței" pe 1999 și le vom privi cu mai multă simpatie.

simion bărbulescu:

(cronicar „CONVORBIRI LITERARE“)

Anotimpuri de trecere, apărut tot anul trecut, consacrat înăbușirii în sânge a manifestațiilor studentești, scris după modelul camusian al **romanului mărturie (cronică)** și totodată ca reflecție asupra unei epoci caracteristice pentru sfârșitul de secol și de mileniu... Uluiitor și emblematic în aceeași măsură ca cel de mai sus este **romanul de debut** al lui Augustin Nacu: **Generația mea**, meritul tânărului prozator constând în configurarea particularităților proprii sale generații... N-a lipsit dintre romanele apărute anul trecut nici **romanul istorisire (evocare)** a evenimentelor esențiale ale devenirii (nașterea, căsătoria, moartea) - așa cum, de pildă - **Orbitus**, al lui Nicolae Neagu sau **romanul de dragoste**, axat pe analiza starilor erotice a doi tineri, al lui Romulus Cojocaru... Un loc aparte - sub aspectul altfelității de concepție - este și **romanul eseu** al tânărului Lucian-Claudiu Amoran, (**În gol**), care, după modelul eliadesc, experimentează autenticitatea trăirilor; în aceeași ordine de idei se înscrie și romanul (micro-) al piteșteanului Dumitru Augustin Doman - **Sfârșitul epocii cartofilor**... Nici **romanul obiectiv: Ultimii ani**, semnat de către Viorel Alecu, în succesiunea paradigmatică a romanelor unor universitari, precum Ibrăileanu, Călinescu, Piru, nu se cade a fi uitat din enumerarea ilustrativă a romanelor apărute anul trecut. După cum nici evocarea subiectivă (ionică) din **Ochiul Demiurgului**, al prozatorului Viorel Dianu. Și - fiindcă răspunzând la această întrebare referitoare la protagoniști, curente și tendințe - am citat câteva titluri ilustrative, se cade să amintim și de specia cu largă audiență la public a **romanului-policier** (deosebit de cel S.F.): **Maria, probabil un înger**, scris de către Emilian Blaj, în ciuda faptului că tânărul autor face concesii aspectelor triviale și pornografice, colorându-și acțiunea deosebit de antrenantă a romanului... Îmi mai vine în minte și romanul scris atât în registru obiectiv (doric), cât și subiectiv, sub forma unei spovedanii: **Perfect distractiv**, al Victoriei Comnea...

Și fiindcă am ajuns pe tărâmul prozei feminine se cade să arătăm că nici proza din acest domeniu n-a lipsit din standurile librăriilor în anul care a trecut și despre care chestionarul sugerează că ar fi un **sezon mort**. Am să menționez, pentru exemplificare, numai acele titluri care ne-au reținut în mod deosebit atenția. Voi începe cu romanul insolit al Irinei Egli: **Sânge amestecat**, a cărui altfelitate constă în abordarea tematică a incestului dintre tată și propria-i fiică,

pe fundalul istoriei unei familii, ale cărei avataruri sunt urmărite (ca-n romanul ciclic al lui Galsworthy) pe o sută de ani... Un alt roman feminin, cel al Katiei Nanu: **Suflet de rezervă** se impune prin condamnarea narcisismului, care nu se poate constitui într-o eschivă existențială, firească, valabilă... Nici **Exercițiile de fidelitate** (reapărut într-o nouă ediție) al Marianeii Ionescu nu trebuie trecute cu vederea, îndeosebi pentru înclinația autoarei spre analiza psihologică și cerebrală - construcție romanescă **sui-generis** de explorare a inefabilului...

Total deosebită în contextul contemporaneității ne apare și Gabriela Miron-Thornton, creatoare a ceea ce se cheamă **roman-recherche**... Și, în sfârșit, tot aici, se cade s-o menționez și pe tânăra prozatoare Niadi Cernica, autoare - în 1999 - a romanului **Cartea sorților**, pentru folosirea unei tehnici mai puțin întâlnite azi - cea confesiv-epistolară...

Și, ca încheiere a exemplificărilor referitoare la identificarea unor protagoniști și a unor curente, n-am vrea să ne scape numele lui Sorin Comoroșan - eminent om de știință, afirmat în ultimii ani, după modelul sud-americanului Sabato, și ca prozator, descoperitor al unei specii de povestire, denumită **metamorfă** și al unei specii de roman (denumită: **de gânduri**), aflată la antipodul celei senzaționale, în contextul unei noi **estetici a dificultății**. Anul trecut, Sorin Comoroșan a fost prezent cu două romane (ultimul: **Nedespărțirea de Borges**), în care asistăm la derularea evocativă a unei altfel de relații între om (personaj) și timpul în care-și înscrie trăirile, prin ocolirea tentațiilor cotidianului care nu poate avea permanență.

Și, lista pe care am propus-o ca răspuns la întrebarea a doua, nu este nicidecum epuizată...

3 Întrebările cu privire la o posibilă iritare a juriului sau la o posibilă lecție pe care ar fi trebuit s-o primească prozatorii, care ar fi avut de plătit niște "polițe" rămân fără o acoperire valabilă. Nu mă pot exprima nici cu privire la prozatorii care au făcut parte din juriu, pe care îi pot suspecta - cel mult - de o inerentă și inevitabilă subiectivitate...

4 Cu privire la o posibilă criză a lecturii ea poate fi explicată și prin timpul scurt ce le-a stat la dispoziție membrilor juriului, care au trecut - după opinia mea - cu prea mare ușurință peste producția prosastică a anului 1999, din care puteau fi selectate cel puțin trei cărți pentru premiere...

5 Acest lucru (fapt) s-a manifestat însă și în situații similare de după 1989, când - totuși - juriile respective au scos din ascundere câteva dintre cărțile de proză ale anilor respectivi cu notabile merite artistice...

6 Hotărârea de anul acesta a juriului ar putea fi apreciată - așa cum, de altfel, sugerează chiar întrebarea - drept un semnal pentru o mai atentă valorificare a producțiilor unui gen cu adevărat "proteic"... și "invidiat uneori".

7 Ieșirea din acest presupus impas e posibilă printr-o mai atentă abordare de către critica de specialitate nu numai a operelor poetice (care presupun un efort minim de lectură și valorificare), ci și a operelor prosastice, pentru desprinderea a ceea ce le caracterizează în contextul contemporaneității...

Dixit !...

1 Să existe, într-adevăr, o criză a prozei - așa cum ne sugerează prima întrebare a chestionarului întocmit de către redacția revistei "Lucașfăru"? După opinia mea, exclus! Și în anul care a trecut - ca și în anii anteriori - s-a scris, se scrie și se va scrie încă și proză, fie ea scurtă (schiță, povestire), nuvelă sau roman! În susținerea acestei afirmații s-ar putea cita destule titluri de proză apărute în '99. Este drept că, în comparație, de pildă, cu poezia, cărțile de proză sunt mult mai puține. Lucru explicabil! Mai ales că în domeniul poeziei avem de-a face chiar cu un început de inflație. Nu mai detaliam motivele, întrucât ele sunt binecunoscute. Un volum de poezie se scrie, se editează și se citește mult mai ușor decât unul de proză (fie ea chiar și scurtă!). Un volum de proză (mai ales când e vorba de roman!) cere un timp mult mai îndelungat de lectură și meditație, ceea ce îi determină pe unii să renunțe la această "plăcută zăbavă"...

Cât privește raporturile literaturii în general (și ale prozei, în special) cu autoritățile statului (id. est.: Consiliul Culturii) ele sunt așa cum le cunoaștem și nu există încă semne că s-ar putea ameliora într-un viitor apropiat...

2 Ca atare, în nici un caz nu poate fi vorba - așa cum am lăsat să se înțeleagă și în răspunsul de mai sus - de un așa-zis **sezon mort**... După opinia mea, producția editorială de proză se situează între coordonate normale, în sensul că atât prozatorii afirmați, cât și cei mai tineri (debutanții) au fost prezenți, (fiecare potrivit înclinațiilor) cu lucrări de proză corespunzătoare specificului fiecăruia dintre aceștia. Astfel, avem un **domeniu al prozei scurte** (din ce în ce mai frecventat în ultima vreme, mai ales de către poezii care scriu și proză!), precum și un altul al **romanelor (micro- și macro-)** diversificate pe stiluri sau curente... Continuă să apară **romane de mare întindere (fluvii)** - așa precum unele din cele ale lui Nicolae Breban, premiat anul acesta cu Premiul Național al Uniunii Scriitorilor. Nu lipsesc nici **romanele frescă**, precum cel al lui Marius Tupan, **Coroana Isabelei** - distins anul trecut cu Premiul Uniunii - prezent și în acest an cu un nou roman: **Rătăciră Domnului** (însoțit de o farsă cu același titlu), conexat tematic dăinuiri în posteritate a operei unui mare artist și a cărui altfelitate în contemporaneitate constă tocmai în abordarea temerară a raporturilor dintre **creator și operă**, între autor și publicul receptor... Un afîn al său este A. Calafeteanu, al cărui roman: **Dezastrul**, ca și **Coroana Isabelei**, face parte din **categoria romanelor frescă**, zugrăvind aceeași epocă zbuciumată, din ultimii cincizeci de ani... Cu **romanul frescă** se înrudește prea bine și **cel politic**, ilustrat în anul ce a trecut prin romanul **Stăpânii lumii**, al lui Daniel Drăgan, a cărui acțiune se derulează în perioada imediat următoare lui 1945. Tot din categoria romanelor de acțiune (cu tentă politică) face parte și romanul **Misiunea**, al lui Gabriel Diradurian, inspirat de evenimentele politice dintre 1974 și 1984. În sfârșit, din aceeași categorie (după cum se vede, foarte bine ilustrată) face parte și romanul de debut al lui Cătălin Țirlea, cu titlul

mircea constantinescu:

1 Proza nu-i un gen singular. Din contră, riscând Ponciful, reafirm că-i genul cel mai proteic și cel mai gustat (inclusiv sub forma foiletoanelor televizate). Faptul că nu s-au acordat premii pentru proză în 1999 înseamnă atât cât înseamnă: bani reciclați pentru alte premii; respectiv, pentru grupa de geniali debutanți. E de așteptat ca la anul să se premieze un pluton de geniali debutanți. Și ce-i de mirare?! Suntem o țară cu o megaconstelație de colonei și generali. Pentru ce să zăcem în acest umil record?! Era și timpul să riscăm un altul: numărul impresionant de debutanți extra-ultra-super. Ce-are a face, aci, atitudinea autorităților statului?! Aceste autorități - de fapt, aleșii noștri (sic!) - ne asimilează, ca pensionari, unor bulibașe de vidanjori. Acolo mi se pare că pute rău, acolo-i buba. Dar și **dincoace**, firește, prin editurile care-și trag sufletul pe spuză unor autori, prea-fericirii!, care, rubiconzi că în fine au fost tipăriți, renunță într-o (contagioasă) veselie la

drept consfințit de orice stat de drept: dreptul de autor. Iată și de ce propun realizarea unui nou record cu impact internațional: cel mai numeros contingent de autori nerăsplățiți pentru munca lor. Și cu asta, am indicat a doua rană care miroase deși mută nările de-un deceniu încoace.

2 Mode (în literatură) și, de asemenea, curente, se catagrafiază continuu. Nimic de speriat într-asta. Presupun că avem un lot serios de creatori, măcar geniali, dacă dintr-un an într-un Paște sunt premiați, tot premiați, tot premiați. Dacă la Paris stafiile unor Beckett și Ionesco îl chinuie, simțic, pe-alde, na, că uitai cum îi zice, Marciuk, Gaciuk, în fine, ceva asemănător, stați așa, am găsit în bibliotecă: Vișniec îi zice cine dorește, aci, între fruntariile României Micuțe, în NBI-ul Literelor sunt scoși pe targă alte Old Boys, alde compromisiții aștia, mama lor!! și introduse rezervele: de cenaclu de luni, de vineri, de poimăine, adică taman votanții prin comitete și comiții (ca nu zic alta, c-aș atinge onoarea lor de familiști). Tot cirul se distribuie pe dolari găuriți și rupți în fund. Măcar dacă, vorba unor TV-uri comerciale, se merită... c-atunci aș vrea și io să mă răd... Cei care-au patronat desantul unor prozatori, în anii '80, își nutreau justificarea prin vitaminele anticomunismului; azi, însă, alți patroni visătoresc alte vitamine, că mare-i Viagra lui Dumnezeu!... Noroc că unii dintre noi au energia să reziste unor asemenea virus-ări gârbeavociste. Virusări cu ștaif playboy-istic, ce mai, ne-am dat Atlanticului!... Mai pe scurt: noi, compromisiții, (nu-i pluralul majestății), apucărăm, prin anii '60, să spargem tavanuri și să zburăm la o oarecare înălțime; zburdălnicii de acum (mode, curente), în cunoștință sau nu de cauză, zburătăcesc ca niște oare cam prea flămânde (de glorie? care glorie? că te ling rafinat paișpe diletanți?!...) Pentru postmoderniști, traduc: oare, adică orătării.

3 Polite par să fie - nu numai pe plaiurile muierice - de plătit totdeauna. Ei, și?! Problema e că miza (de bufet la varice) e de tot precară: printre fani de crâșmă și amante vrăbioase, unul u altul (în să-și impună recunoașterea "oficială", spărită cu corp 6 prin revistă scandalagioasă. Mă rog. Avut-au, în uriașa lor cultură postmodernistă, cunoștință de faptul că eu și alții am osanat

un metrou și o Dâmboviță reamenajată, **după** ce aceste proiecte - vechi de câteva zeci de ani, **anterior** ceaușeilor - erau luate în discuție de primăriile bucureștene interbelice?! Asta pentru a da un singur exemplu, provocat fiind de un slujbaș ministerial care, vai! și hăm! tocmai fu anul trecut premiat pentru - ați ghicit! - debut! Versifica, dânsul, ziaristic. Iar așa ceva, juriul patafizic a lăcrimat și a decis că-i... ne-mai-po-me-nit. Nemaipomenită fuse doar decizia juriului.

4 Totdeauna a existat o criză a lecturii. Doar motivațiile au fost diverse. Întâi, nu se citea fiindcă mulți nu erau alfabetizați. Apoi nu se citeau decât cărțile (tangent) religioase. Apoi nu se citeau cărțile... rușinoase. Apoi nu se citeau cărțile... violente. Apoi nu se citeau cărțile eretice. Apoi nu se citeau cărțile politice. Apoi nu se citeau cărțile metafizice. Apoi nu se. Un juriu are menirea, extrem de delicată, de a recunoaște că n-a citit **nu tot**, (ar fi stupid să i se pretindă asta) dar nici măcar ceea ce intuiția, flerul, chiar rutina l-ar fi sfătuit s-o facă. Mărturisesc cu mâna pe suflet că - date fiind obligațiile contractuale cu o autoritate publică autonomă care-mi plătește (totuși!) eforturile zilnice, - n-am reușit decât să parcurg - în discuție fiind **doar** autorii români - cărțile unor Stanca, Ecovoiu, Tupan. Atât. Împușcați-mă pentru această ingratitude, pe care, însă, iată, mi-o dezvălui. Nu discut acum de câteva culegeri antologice de versuri/articole/eseuri românești, sau chiar de piese scurte, altminteri admirabile, semnate de Naghiu (în 1999, în 2000). Dintre prozatorii citați, evident că doar Tupan figura cu inedite. Dacă mi-amintesc bine, acesta a fost premiat cu un an înainte. Iată-mă deci în postura celui care n-are cum să aibă propuneri pentru lauri aseasonați pe frunțile prozatorilor... Natural, măcar fiindcă mi-am dat licența secundă în sociologia literaturii, și tot aș fi un nemernic să nu recunosc că lecturile, azi, tind să se constituie într-un efort (adaptativ), complementar, când nu e de-a dreptul opus lecturii televizorului, acest diabolic mijloc de comunicare, dezinformare, manipulare și îndrumare publice. Împătimitii lecturilor sug din măduva preocupărilor zilnice minute, ore (vai, puține!) pentru a mai urmări nu o telenovelă sau un serial, dar un roman sau un florilegiu de povestiri captivante. Grossman, Gombrowicz, Saramago, Gasset: vă dezvălui câteva nume care mi-au confiscat interesul nocturn (doar în ultima lună). Nu țin să mă ofer drept exemplu, cel puțin fiindcă am o strategie proprie de a-mi face timp. Invit, numai, și pe alții să-și re-descopere vocația de cititori,

chiar și de cititori ai scrisului românesc.

5 Proza ultimului deceniu, mlădiată de reprezentanții tuturor generațiilor, nu-i formal mai diversă, cât numai privitor la ceea ce grosier aș numi **conținuturi**. Steinhard, Sîrbu, Negoiescu și atâția alții n-aveau cum să-și vadă paginile publicate altcândva. E un câștig. Inclusiv pentru Monsieur Goma. Ingratul său juriu va fi apreciat în viitorime, când noi, cei incriminați, nu vom mai face umbră pământului. Consider că cel mai interesant (e prea **rece** cuvântul) autor postdecembrist rămâne controversatul Culianu. În absența, nevoită, a acestuia, nu-mi rămâne decât să-l votez pe Patapievici, probabil mai inteligent decât Henri Coandă, dar mai puțin norocos... Sper că s-a remarcat că-am tratat expresia **proză lato sensu**, în definitiv, proză au comis și Iorga și Motru și Cioran și... Oricum, cu "o iresponsabilitate de invidiat", cum se exprimă undeva Gasset, noii critici, comentatori, analiști miros a boierie iezuitică, iute avansată într-un ciocoism resentimentar, atunci când acesta nu-i doar dejecția unui amatorism semidoct năucitor. Nu știu care este (**dacă este**) repertoriul de așteptări al comentatorilor actuali. **Do ut des** - ziceau strămoșii. Te pomenești că, în subsecunda unui bufeu clasicist, aceștia și-au însușit formularea cu pricina...

6 Întrucât nu am citit, dintre literații români contemporani, decât pe trei dintre ei - în calitate de prozatori - ar fi cel puțin nedrept să expun un punct de vedere, altul decât acela prezentat la început, când am susținut că... s-au reciclat niște bani (străini). Nu cred că-i un subiect mănos sau "un lung prilej de vorbe și de ipoteze". Câtă vreme prozatorii (importanți, desigur) de limbă engleză sau spaniolă încasează între câteva sute de mii de dolari și milioane, tot de dolari, doar ca avansuri la cărțile lor, nu e doar superfluu, e chiar o probă de infantilism să supere pe cineva că unul sau altul și-a "umflat" poșul cu niște bancnote autohtone. Iar dacă privesc problema din perspectivă strict estetică - tot aș aluneca în derizoriu, fiindcă mi-ar fi peste putință să intuiesc ce-a apreciat (sau depreciat) juriul, un corpus străin mie, ca fiind proză în 1999 și ca nefiind premiabil, tot în 1999.

7 Care impas? Care impas - altul decât sărăcia generalizată a scriitorilor?... A unor scriitori perfect nepregătiți să reziste - cel puțin la vârste înaintate - unui regim ilicit! Fiindcă e ilicit, repet și-o voi repeta - ca tot lanțul editorial și de difuzare să trăiască (cât de cătuși...) pe spezele, ca să nu zic: spinarea, contorsionată și bățătorită, a unor inși, mulțumiți, momentan, cu ideea că literele lor s-au întrupat între două coperte... Când am ripostat unora că nu-i cazul să fiu invidiat, nici măcar **apreciat** în momentul tipării unei cărți întrucât singurul beneficiu mi-a fost... burdușirea portbagajului cu câteva zeci de volume-în-contul-drepturilor-de-autor, ce credeți că mi s-a răspuns?... Păi bine, musiu, dar de partea dumitale ai gloria!... Domnilor tovarăși, hai să ne înțelegem. Gloria autorului român - fie că-l citească zece persoane, fie că-l comentează unsprezece, e detot derizorie. Nici bibliotecile publice indigene nu se năgheșuie să-l mai cumpere pe autorul român. Fiindcă nu mai e citit?... Abia asta ar putea să fie - cu adevărat - tema unei anchete psihosociologice. Dacă voi fi solicitat, promit să-i alcătuiesc reperele. Până atunci, la Primărie, birjar! Și nu te mai fuduli că nu ți-ar cădea bine haznaua de galbeni!...

romul munteanu:

1 Nu pot să știu cu siguranță care au fost standardele pe baza cărora juriul s-a pronunțat asupra cărților propuse spre premiere în acest an. De aceea, considerațiile mele au doar valoarea unor aproximații.

Nu exclud posibilitatea ca juriul actual să-și fi format o părere negativă despre proza anului trecut la care se adaugă, însă, și unele reticente față de proza unor autori respinși din motive de conjunctură politică.

Nici eu nu împărtășesc părerea că, în pofida câtorva excepții fericite, proza acestui deceniu s-ar fi remarcat prin cărți fundamentale.

Dar pentru a proba unele erori subiective ale juriului, se cuvine să enumerăm cel puțin câteva nume ale autorilor care au publicat romane în anul 1999. Printre aceștia se numără D.R. Popescu, Vasile Andru, Liviu Ioan Stoiciu, Marius Tupan, Cușnarencu și alții. Ar mai fi de amintit numele prozatorului octogenar Dinu Zarifopol care a publicat o remarcabilă tetralogie românească de sertar, căreia critica i-a acordat o minimă considerație, iar juriul recent ca și cel din anul trecut nici nu au luat-o în discuție.

2 Am amintit protagoniștii din anul trecut și socot doar că trebuie să adaug diversitatea operelor pe care le-au scris. Nu-i vorba de mode sau curente, ci doar de o firească distribuție a registrelor românești între tradiție și modernitate. Anul literar n-a fost nici mai bun, nici mai rău decât alți ani. Rămâne însă posibilă impresia că juriul a reacționat alergic față

de unii autori. De aceea mi se pare oportun ca unii critici și prozatori din juriu să intervină în această discuție și să-și motiveze opiniile pe care noi, poate, nu reușim să le înțelegem.

3 Nu cred că scrierile din alte genuri literare au fost mult mai relevante. Nu mă gândesc la nici un fel de lecții pe care juriul nu avea competența să le dea nici în mod indirect. Dar nu pot pleca nici de la prezumția de vinovăție programată a juriului deși, impresia unei subiectivități excesive poate fi cu greu eliminată din discreție.

Nu îmi permit să judec membrii juriului la modul individual decât atunci când, eventual, mă voi pronunța asupra cărților lor.

4 Criza lecturii în general n-are nici o legătură cu obligația juraților de a citi cărțile prezentate pentru premiere. Aceasta rămâne o problemă a

conștiinței lor dar și a probității intelectuale care nu poate fi însă controlată. De aceea, unele suspiciuni persistă.

5 Așa cum am mai spus proza anilor post-revoluționari s-a remarcat prin operele unor scriitori consacrați înainte de 1990. Au apărut însă și unele nume noi de prozatori mai tineri ca: Alexandru Ecovoiu, Gabriela Marin-Thorton, Rodica Draghinescu, Daniela Bănulescu și altele care ar merita o discuție mai amplă în presă.

Nu ajunge ca unele cărți ale tinerilor să fie remarcate o singură dată în revistele noastre și după aceea date uitării.

Proza noastră pendulează în ultimii ani între o tradiție adaptată zilelor noastre și o modernitate încurajatoare (Marin Mincu), dar în istoria unei culturi, un singur deceniu nu este edificator pentru devenirea unui gen literar.

6 Decizia juriului este benefică doar pentru stimularea discuțiilor critice deschise fără emfază și fără părtinire despre proza noastră literară. Cred însă că niște judecăți obiective vor putea fi pronunțate numai atunci când juriile se despo-vărează de prejudecăți politice și de aderența exclusivistă la anumite grupuri de interes.

7 Nu există nici un impas. Evoluția literaturii și a genurilor literare nu poate fi influențată nici în bine, nici în rău de criticii literari sau de alte categorii de intelectuali ce se pronunță asupra ei. Știe că elitele nu se distribuie în fiecare deceniu într-o anumită simetrie. Eu cred în vitalitatea literaturii române și în surprizele pe care ni le vor face tinerii prozatori, din ce în ce mai cultivați în primele decenii ale mileniului următor. Istoria literară demonstrează că scriitorii au nevoie de o anumită distanță față de epoca reprezentată în creația lor.

octavian soviany:

1 Faptul este desigur, insolit, dar după părerea mea nu trebuie dramatizat. Oare câte din cărțile (nu numai de proză) care au fost premiate de-a lungul anilor vor mai fi citite peste două sau trei decenii? În fond, marile capodopere nu apar ca ciupercile după ploaie. Iar dacă se poate vorbi despre o "criză", ea nu este doar a prozei, ci a literaturii în general, care pare să-și întoarcă tot mai mult spatele către public, complăcându-se în scamatorii formale din ce în ce mai sterile sau inversunându-se să scoată la suprafață grohăiturile cele mai imunde ale visceralității în numele unui așa-zis demers spre autenticitate. Și mai există și o criză a receptării, mai ales a criticii, căci criticii de prestigiu de dinainte de '89 fac astăzi politica, publicistica etc., iar cei care s-au afirmat mai recent nu au probabil suficientă autoritate pentru a impune niște posibile valori. Altădată, critica de mare prestigiu ar fi putut să canalizeze opțiunile unui juriu, astăzi, însă, mă tem că o asemenea critică (cu foarte puține excepții: Mincu, Grigurcu) nu mai există. Și apoi să nu uităm că producția literară trece printr-o inflație fără precedent. Știe cineva câte cărți de proză au apărut în 1999, câte din acestea au fost jurizate. Oare aceste jurii citesc efectiv tot ceea ce li se pune la dispoziție? În noianul de cărți, pe care nimeni nu-l mai poate nici măcar contabiliza, se ascunde poate și capodopera necunoscută...

2 Greu de spus că în anul de grație 1999 s-ar fi manifestat vreo anumită tendință sau vreun anumit curent, căci acestea sunt fenomene care de regulă au o bătaie mai lungă în timp. Ceea ce s-a

manifestat însă cu siguranță în literatura (și în cultura) ultimilor ani este o tendință pe care eu aș numi-o apocaliptică. Solidară cu un model existențial nihilocentric, cu o criză a sacralului, a lumii și a omului, cu o degradare a limbajului despre care s-a conchis că este cu totul incapabil să exprime altceva decât propria sa incapacitate de a exprima. Ceea ce coincide cu o a doua "trădare a intelectualilor", care din apologeti ai mundanului, devin, iată, acum, apologeti ai nimicului și ai morții, elaborând deconcertante ideologii ale neantului. Dar, ne place sau nu, trebuie să ne asumăm această cultură, de vreme ce n-am fost în stare să creăm alta mai bună, e a noastră, ăștia suntem noi, chiar dacă imaginea care ni se oferă nu este dintre cele mai măgulitoare. Și mai trebuie, asta mi se pare esențial, să nu ne pierdem speranța... Uneori aurul filosofic se

ascunde în lucrurile cele mai ordinare. Apocalipsa nu este doar un sfârșit, ci și un început, iar în această călătorie spre limitele limbajului pe care ne propune literatura actuală, eu întrevăd parcă o speranță a sensului care o certifică și o înnobilează, căci orice discreditare sfârșește în cele din urmă prin a acredita. Iată ce mă face să sper că nu asistăm încă totuși la moartea definitivă a culturii, a artei și a literaturii.

3 Un nume mare nu asigură neapărat succesul unor cărți (am spus succesul și nu valoarea), ci poate chiar dimpotrivă, mai ales în contextul actual care se caracterizează printr-o "demolare" a valorilor consacrate, căruia nu i se poate sustrage nici măcar Eminescu și atunci de ce i s-ar sustrage acele nume despre care vorbim? În ceea ce privește lecțiile, polițele prozatorii din juriu, nu știu ce să răspund, căci sunt total ignorant în ceea ce privește dedesubturile vieții literare. Dar se știe că scriitorii în general nu se prea iubesc între ei...

4 Nu știu.

5 E în principiu o proză a spaimelor, a năruirii finale și a degradării omului. Dar asta nu înseamnă că este lipsită din principiu de orice valoare. Dimpotrivă, Daniel Bănulescu, Radu Aldulescu sau Dan Perșa sunt niște prozatori excelenți. Sau, ca să mă refer doar la ultimul roman pe care l-am citit (apărut chiar în 1999), cartea doamnei Mariana Șora, **Mărturisirile unui neisprăvit**, e un text admirabil, pe care eu l-aș fi premiat dacă aș fi avut puterea să o fac.

6 Și o provocare poate fi benefică.

7 Am spus: să nu ne pierdem speranța în Dumnezeu.

adrian alui gheorghe:

Hai să fiu un pic polemic cu genericul acestei anchete: Nu proza ar trebui să fie în instanță, ci... juriul Uniunii Scriitorilor care a dat premiile anuale exceptând proza. Domnul Laurențiu Ulici a promis, de anul trecut, o "reformulare" a instituției care e Juriul Național, am crezut că e vorba de nominalizări gen "Oscar", cu deschiderea jocului într-o rundă finală, televiziune, ățălinșirlea, marianasipoș, aplauze, pupături, nulumiri... etc., etc. N-a fost să fie, din nou ucrurile (sau faptele!) s-au produs pe după opac, balcanic, cu amiciții (Lache și Mache), cu telefoane, cu șantaje, cu spuză de apitală peste toată turta națională literară... ăreșesc? Ei, nu! Ziceți de criză în... lomeniu. Adică în proză! Posibil. Dar nu trunci proza pe care o ai peste bord. Au zis-o nulfți: maturitatea unei literaturi o dă proza. Dar cine stă să mai asculte? Știi din "intimitatea" juriului, încă din timpul exercitării "adatumului", că și volumul meu de proză scurtă, **Goliath**, apărut la Editura Libra, în 1999, a fost nominalizat pentru premiere, am primit mai multe telefoane de felicitare... Dar nu n-am scris "poveștile" mele ca să fiu premiat de cine știe ce juriu conjunctural ci, doar, eventual, să fiu citit. O nominalizare într-un domeniu (sau gen) în care, în final, nu e acordă premii e ca acel străvechi "reușit fără loc" care dădea frisoane candidaților la xamene. Aștept, în logica juraților de la... une..., ca la Olimpiadă să nu se acorde premii maratonistilor pentru că arbitrii vor junge la concluzia că alergătorii nu trimit vezele către public, transpiră sau nu și-au chitat apa caldă...

2 Circulația defectuoasă a cărților (datorată cui?) nu ne permite contactul (vizual) cu volumele de proză care apar peste an. Se poate vorbi chiar de o regionalizare a circulației cărților, în funcție de relațiile ditorilor, de oportunitățile economice. Nu se poate vorbi de un "sezon mort", nu se poate orbi de prohodul prozei românești... Să fim erioși! Uite, supun atenției două cărți de proză excelentă care au venit pe lume anul trecut: **Întoarce-te, Esthera** de Dora Pavel, părută în "Biblioteca Apostrof" și **Grijania** de Liviu Ioan Stoiciu, apărută la Editura Paralela 45". E vorba de doi poeți care au vadat, profitabil, spre proză. Dar cartea cu un titlu ciudat, scrisă de Valeriu Stancu, alt poet, **1 fante, zi-i despre dialogul edenic** a fost etită de juriu? Dar **Memoria fulgerului**, o excelentă carte de povestiri semnată de plurivalentul Lucian Strochi? Și sunt doar câteva exemple din multele pe care le pot da. ăndințe, curente, mode? Lumea e în schimbare, scriitorul e în căutarea cititorului...

4 Ideea de "polițe" mă irită și mă intrigă. Cred că se poate vorbi de o privire superficială asupra producției editoriale dintr-

un an, fiecare jurat vine la runda finală cu fixațiile lui, cu obsesiile, cu prietenii, cumetrii, verii și "obligațiile" sale... Asta-i viața, nu? Dincolo de asta și genurile literare solicită în mod diferit atenția și timpul celor desemnați să juriize. O carte de poezie o răsoiești, miroși o metaforă, savurezi un epitet rar, servești o hiperbolă, pe când o carte de proză te împinge în scaun și te obligă să-ți tocești nădragii în exercițiul lecturii. Jurații pleacă de acasă, de la Arad, de la Iași, de la Cluj etc., se adună în Capitală după o noapte de mers cu trenul, cu sticla de cafea după gât, văd un vraf de cărți pe care nu prea au avut timp nici să-l răsoiască, transpiră și... votează după ureche. Cine strigă mai tare își impune punctul de vedere. Mai sunt și telefoanele de la prieteni, interesele co-regionale, sugestiile unor critici, ale unor șefi... Așa-i viața! Am auzit și de niște scenarii îngrozitoare de genul: Pentru că m-ai votat și "m-ai scos" anul trecut, te votez anul ăsta ca și tu, la anul...; sau: Dacă nu-l votezi "pe-al meu", nu-l votez "pe-al tău"...; sau: Dacă mă "scoți" anul ăsta, facem pe din două premiul... etc. Dar gândul "se sparie" că așa ceva ar putea fi adevărat și nu, nu cred... Sau ați auzit de "abonament la premiul Uniunii Scriitorilor"? E ca abonamentul la lapte (mai există?), sau la metrou... Adică indiferent ce carte ar scoate un anumit autor, bună sau mediocră, el "trage" la premiu, juriul consimte, dacă nu-l premiază pe "abonat" apar drame ca scoaterea lui Gică Hagi din echipa națională. Dacă există o criză a lecturii? Cu siguranță. Dar ce nu-i în criză în România? Fiecare român are criza lui, se trezește cu ea dimineața, o plimbă, o hrănește și nici nu concepe viața fără

micuța (sau marea) lui criză.

5 E dificil de spus, într-o anchetă, "prin ce s-ar caracteriza proza anilor postrevoluționari"... S-au recuperat autori, stiluri, cărți, s-au deșertat sertarele cu manuscrise, au apărut mode și modele... Proza cu "șopârlițe", cum au fost excelentele **Refugii** ale lui Buzura sau **Și noaptea se împușcă** a lui Ion Anghel Mănăstire, nu prea mai poate spune multe. Șopârlița e moartă în porumbiștea patriei. Ce ar mai înțelege cititorul tânăr de azi dintr-o aluzie la prostia activistului de partid sau la arivismul președintelui de C.A.P.? A apărut și tonul prozei române de azi și mâine, numai că e prea multă gălăgie în jur ca să se facă auzit. Pariez, de exemplu, pe un tânăr prozator de la Iași, Cătălin Mihuleac, care scrie excelent... Sau cine a citit și nu a avut o revelație parcurgând romanul **Strigă acum** al prozatoarei Magda Ursache, carte scrisă în cel mai curat... postmodernism românesc?... Un roman, în două volume, precum **Negru și roz**, semnat de Vladimir Tescanu, apărut acum vreo doi ani, ar fi putut trece ca un eveniment în proza românească dacă ar fi existat și critică de gen... Dar nu vreau să jignesc pe nimeni prin omisiune, acum nu facem liste și clasamente, vorbim la nivelul principiilor.

6 Nu cred că e vorba de o provocare, ci e vorba de cu totul altceva: a fost sacrificată proza ca să fie împăcată varza amicițiilor cu capra intereselor de grup (grupare, grupuscul, gașcă etc). Vreți să am îndoieli că și la celelalte genuri, în multe cazuri, s-a "punctat" în modul cel mai fericit? Probele de îmbârligare amicală sunt evidente... Pssst!

7 Impas? Nu cred. Proza românească e cu fața spre Europa. Cu fața la America. Cu fața spre Africa. Cu fața spre Lună, spre Marte, spre Venus și, în general, cu fața spre Univers. Chițibușarii care îi caută nodul (prozei) și nu-l găsesc nici în papură, n-au decât să pună mâna pe carte...!

Biserica Sf. Nicolae din Poeni, 1618

gheorghe schwartz:

1 Cumplita boală a filotimiei

“Între excentricitate și disperare e un singur pas. Ce reprezintă scriitorul în epoca de tranziție - care ține (cel puțin) de la comuna primitivă și până la ipotetica societate normală? Un caraghios ce-și pierde vremea ținând iluzii? Un anonim celebru pe care abia de-l mai citește verișoarele adolescente și care este încredințat că întoarce sensul rotației pământului?”

Încăpățânat, chiar îndărătnic, țațoș în zdrențele sale, lăudându-se cu rănilor cu care s-a acoperit, suspect până la «primejdios», orgoliosul scriitor nu este, în nici un caz, normal. Cum fiecare individ își duce propria boală, simptomele mele s-ar putea numi (și) PARANOIA SCHWARTZ. Am pus aceste rânduri pe ultima copertă a unei cărți apărute în 1999, dar “cum fiecare individ își duce propria boală”, PARANOIA SCHWARTZ nu este decât un tablou particular dintr-o maladie foarte răspândită. Primăvara și toamna se manifestă multe simptome neplăcute. Sezonul bolilor profesionale ale scriitorilor favorizează formele acute în ajunul decernării premiilor și ajunge la paroxism nu mult mai târziu.

În istorie, filotimia a dus, nu rareori, la gesturi exagerate. În literatura română, nu cunosc cazuri de sinucidere după un insucces la premiu, însă defularea este omenescă și juriile sunt chemate, de regulă, în mod ultimativ la ordine. Anul acesta, faptul că nu s-a acordat premiul pentru proză a produs reacții mai violente ca de obicei. Defulările individuale și-au găsit un câmp de acțiune propice. Spectacolul putea începe. (Reviste specializate ale Uniunii Scriitorilor au amânat publicarea premiilor Uniunii Scriitorilor - dovadă că strategiile nu se nasc la fel de rapid în fiecare ogradă.)

2 Pe 1999, Premiul pentru proză ar trebui atribuit juriului

Eu însumi a trebuit să aștept, scrâșnind din dinți, peste un sfert de veac obținerea unui premiu al Uniunii Scriitorilor. Convins că, până atunci, s-a făcut, an de an, o nedreptate cosmică, sufeream și eu mai mult sau mai puțin tăcut. Totuși, parcă niciodată ca în 2000, reacția nu a fost atât de dură față de un juriu democratic ales de Consiliul Uniunii Scriitorilor. “Dacă e să jucăm cu cărțile pe masă (sau pe față), e nevoie să identificăm” nu “mode, curente sau tendințe optime”, ci, de data asta, chiar frustrări din partea unor “jurați pe viață” care n-au ajuns și anul acesta să taie cozonacul.

Dar cel mai frumos a fost atunci când, într-o emisiune televizată la concurență cu difuzarea primelor rezultate ale alegerilor locale, un proaspăt laureat a caracterizat juriul drept incompetent, fără să-i treacă prin cap (totuși!) să renunțe la niște lauri decernați de un conclave de ageamii.

Chiar și întrebările anchetei de față nu mi se par a porni de la o prezumție de nevinovăție. Ci dimpotrivă: se pare că juriul a complotat împotriva tuturor. Nu se face referire la agenturile străine, dar implicarea acestora nu cred că este cu totul exclusă.

Măcar juriul a născut multe comentarii (multă proză) în acest an și cel puțin din punctul acesta de vedere, nu se poate vorbi în nici un caz de un sezon mort. Cum proza despre juriu pare mai palpantă anul acesta decât proza scrisă în '99, juriul ar fi cel care ar trebui să primească bomboana.

3 Despre iritarea prozatorilor din juriu

Bineînțeles că juriul a “fost iritat”, cum se precizează în întrebare și - așa completa eu - prozatorii (Răzvan Petrescu, Ștefan Agopian și eu mine) nu ne-am mai putut struni nervii, ne-am bătut

și am spart totul în jur. La lovituri cauzatoare de moarte nu s-a ajuns.

În ceea ce mă privește, am sentimente de sinceră prețuire pentru proza “monștrilor sacri” (Breban, Buzura sau Țoiu). Cred că sunt niște scriitori atât de importanți încât juriul, pentru producția anului 1999 sau cel pentru producția oricărui alt an literar, nu le mai poate periclita locurile pe drept cucerite în istoria literaturii române. Breban a obținut, de altfel, Premiul Național (bănuiesc în competiție cu ceilalți mai sus pomeniți). Nu cred că este cazul ca la fiecare apariție editorială a acestor scriitori - nu o dată laureați - să li se bifeze cartea cu o nouă distincție.

În privința celorlalți nominalizați: în cadrul emisiunii televizate la care am făcut referire, s-a afirmat că optzeciștii au fost intenționat persecutați (așa cum sunt ei persecutați dintotdeauna...). Adevărul este că juriul și-a pus la un moment dat întrebarea dacă este echitabil ca volumele apărute la edituri care precizează pe copertă că varsă timbrul literar doar la Asociația Scriitorilor Profesioniști din România și nu și la Uniunea Scriitorilor (Diletanți) să fie laurate de aceasta din urmă. Ideea n-a venit din afara juriului cum s-a declarat, ci s-a născut firesc, chiar din interiorul “iritatului conclave”. Și, ca să respectăm iarăși adevărul istoric până la capăt, renunțarea la acest raționament a venit după o sugestie “din afară”.

În rest, despre prozatorii din juriu aflu că nici unul n-a fost (încă) spitalizat și nici n-a fugit vreunul din țară. O televiziune publică înaptea de a oferi emisiuni culturale, altele decât cele sub teroarea ceasului și în momente de minimă audiență, n-ar trebui să acuze, să se mire și să dea lecții. O televiziune publică, maimuțărind posturile comerciale, va trebui să găsească un Bernard Pivot sau un Marcel Reich Ranicki (sărbătorit azi de toată media germană la optzeci de ani de viață) pentru a deveni un partener de discuție avizat al juriilor uniunilor de creație.

Iar dacă, în locul lui Ranicki, domnul Țirlea chiar ar fi vrut cu adevărat să aibă și o părere din juriu, n-ar fi avut decât să ne sune în direct.

4 Cartea și nu premiul

Nu pot să vorbesc în numele tuturor colegilor din juriu, deși mă declar cu totul solidar în deciziile luate, însă, în ceea ce mă privește, am parcurs o mare parte a cărților depuse spre jurizare. Ne fiind milionar nici în valută, nici în timp, n-am citit nici pe departe toată producția anului 1999.

Întrebarea din chestionar - și nu e singura - mi se pare jignitoare și inutilă. Jignitoare pentru că ni se atribuie mai multă subiectivitate decât marja în general admisă, inutilă fiindcă, dacă am fi fost cu adevărat necinstiți, nu ne-am fi pus cenușă în cap în

public în urma unei asemenea anchete, ci am fi debitat fraze înălțătoare. Și, atunci, ce rost au asemenea întrebări retorice?

În literatura noastră - dar și la case mai mari - situația de membru al juriului te pune în situația de a primi zeci de telefoane și cărți cu rugăminți sau cereri ultimative. Iar literatura noastră - dar și la case mai mari - este sensibilă la asemenea intervenții, nu lipsite de sorți de izbândă. În anul 2000, juriul a fost influențabil. (Tochmai cazul prozei o dovedește) Argumentația juriului a fost aceea că o dată și o dată este bine să se înceapă a nu se da nici premii de complezență și nici să nu fie transformate distincțiile în ajutoare sociale. Până acum, în general, modul de lucru era acesta: existau două premii pentru proză și se căutau două titluri care să le acopere. Noi am lucrat invers: am convenit asupra unor titluri premiabile și abia apoi am consultat grila de distincții. Și la secțiunea “proză” au existat cărți care au intrat în discuția noastră, dovadă stând cele ce au fost nominalizate tot de noi. Tot ce a contat a fost că, în final, a rămas pe masă cartea și nu genul.

5-6 Cine pune sub semnul întrebării ce?

Juriul pentru Premiile U.S. pe 1999 a fost extrem de eficace și s-a bucurat de puteri extraordinare: el a iată! -, o spuneți interrogând retoric dumneavoastră, “a pus sub semnul întrebării o perioadă literară” (sâc!) a literelor române, să zicem, aceea care a urmat după răfufnirile din decembrie 1989“ (?!) După o asemenea aserțiune, nici prin cap nu-mi trece să încerc să dovedesc contrariul.

Sunt convins că la ora actuală se scrie (și) o proză foarte bună în România, mai bună chiar decât în (prea) lăudata perioadă interbelică. Dar tocmai acesta este motivul pentru care am vrut să instituim acordarea unor premii greu contestabile.

Un “juriu profesionist”, “pe viață” n-ar face decât să permanentizeze niște idiosincrasii notorii. Subiectivitatea “juriului ad-hoc” ar deveni subiectivitatea unei perioade anume.

O “hotărâre tranșantă” poate fi benefică instaurarea unei Academii Goncourt sau Nobe implică o decizie atât de gravă încât, în condițiile de azi din România, unde X nu este trecut nici măca la “etc.” într-o revistă de cultură, iar Y nu poate publica în alte reviste de cultură din pricina certuri cu redactorul-șef, “juriul pe un an” păstrează marja de subiectivitate în aleatoriu și n-o instituționalizează într-o tendință aptă de a-i izola de lauri pe unii scriitori valoroși pentru foarte mulți ani.

7 Iar la final, un foc de artificii

De aș mai fi votat drept membru al vreunui juriu și aș nominaliza de pe acum cărțile eligibile pentru acel an ipotetic, aș merita întrebările la care - iată - am răspuns. Nu cumva propuneți un plan de premieri pe următorii ani?

Felicit, pe această cale, pe laureații pe 1999 și mă bucur pentru ei că au parte și de un asemenea foc de artificii. Mă felicit și pe mine că am trudit câteva zile împreună cu un juriu cu care, repet, mă simt și acum cu totul solidar, chiar dacă nu s-a votat în unanimitate, iar opțiunile mele n-au coincis întotdeauna cu cele câștigătoare. Însă un juriu cultural nu este decât un grup constituit din subiectivitățile individuale care, dacă alcătuiește alegeri coerente, își dovedește profesionalismul. Doar timpul - și nu în întrebări asemenea celor din acest chestionar - poate confirma opțiunile unui juriu liber. Și demersul deloc ușor al celor care transpiră procurând fondurile necesare pentru premii.

caius traian dragomir:

1-7 Problemele prozei sunt problemele întregii noastre literaturi, însă amplificate, sporite ca sensibilitate, referite în încă mai mare măsură la ceea ce constituie punctul central al oricărei literaturi, al oricărei scrieri, al oricărei arte: relația piesei de artă, a operei cu acela care nu produce respectiva artă - interacțiunile dintre artiști nu sunt relevante pentru destinul creațiilor, pentru că ele se organizează și se rezolvă în jurul avantajului reciproc, unul și același pentru toți, iar relația artist (scriitor)-critic intră pe un teren al codurilor reciproc acceptate. Singur, publicul educat, format, rafinat, specializat în atracția sa pentru artă, căci numai despre acest public vorbim, dar care nu poate sau nu vrea să aprecieze artă - oferă acea enormă surpriză a creației, surpriză fără amenințarea căreia nu există o adevărată emisie, producție, creație de text, de lucrare plastică, de muzică. Proza este însă literatura îndreptată cu adevărat frontal înspre public, definit în sensul de mai sus - deci înspre receptorul care așteaptă să i se ofere arta cu indiferență, capriciul, exigența, emoția, impasibilitatea și, în final, eroicitatea unei științe natural devoratoare. Criticul, oricât de sofisticat, este previzibil, descifrabil în modul său de atac, prin chiar faptul de a fi prea multe probe ale metodei sale; un alt artist este, în chip fundamental, mai compasionat, ori subiectiv-ostil. În general, juriile se comportă ca grupuri de critici și colegi - sunt previzibile, empatice, nu focalizat-destructive, în atitudinile lor. De această dată, cred că juriul s-a comportat când să își asume condiția cititorului (receptorului) despre care vorbeam ceva mai înainte. Întrebarea de la care ar fi putut foarte bine să se pornească în evaluare, pentru a se unge la ceea ce s-a ajuns, putea fi una foarte simplă: de ce nu se citește literatura română? Dacă se citește puțină poezie sau eseistică nu este foarte grav - acestea pot rămâne, deși nu trebuie să fie, neapărat așa, genuri ale elitei; proza este însă eminentamente genul literar democrat. Așa cum comediile trebuie să te facă să râzi, proza trebuie să îți producă o plăcere directă și imediată la lectură. Tolstoi spunea: "Dacă poți să nu scrii o carte nu o scrie". Parafrazându-l este cazul să înțelegem că publicul dacă poate să nu citească o carte, nu o citește - și bine face. Romanul, nuvela, schița pe care poți să le lași din mână le-ai lăsat împărat degeaba. Desigur, însă, lucrurile nu sunt la fel la diferite niveluri de educație a cititorului. Este posibil ca membrii juriului să nu au aceeași experiență ca și mine - nici eu, nici unii dintre prietenii sau cunoscuții mei, care sunt scriitori și care citesc masiv, în general, nu au citit în ultimii ani cărți

românești (așa cum făceau constant altădată). Nemulțumiți, probabil, precum noi toți, de această situație, membrii juriului au început prin a sancționa proza; s-ar putea ca procedeul să se extindă.

În fapt, totuși, în proză s-a produs enorm și nu rareori remarcabil; există cel puțin câteva cazuri, ale unor autori cu o clară voință constructivistă (ca metodă, sistem și talent) în elaborarea unei opere românești - nu aceasta este problema literaturii române și nici măcar a prozei. Starea critică privește relația autor-cititor; ea este grav compromisă chiar în cazul scriitorilor de un prestigiu de mult stabilizat. Cred că, într-o singură frază, se poate spune totul despre esența blocajului nostru în artă - în particular, în literatură: artistul (scriitorul) nu mai cunoaște lumea și deci nu o mai înțelege. El o poate, eventual, reinventa, însă un univers imaginar, atunci când este unul reușit, rămâne o propunere validă pentru un contact interuman. Se poate deduce din cele notate până acum, că propun o literatură comercială? Evident, nu; sper să apară, însă, o literatură condiționat vandabilă, care să rupă cercul circulației textelor între scriitorul-scriitor și scriitorul/criticul-cititor. Fiecare scriitor are a-și preciza grupul de cititori pentru care scrie, pe care apoi și-l fidelizează și extinde progresiv. Adresându-se grupului său, el vinde - fiind sau nefiind global rentabil sub raport economic. Malarmé, Nietzsche și-au publicat cărțile pe banii lor, în tiraje minuscule. Ei știau foarte bine, însă, cui se adresează. Schopenhauer a concurat pentru premii pe care nu le-a obținut niciodată.

Trebuie remarcată însă exagerarea rolului premiilor în viața literară românească. În România sunt mult prea multe - probabil de câteva zeci de ori mai multe ca în Franța. Mă întreb dacă acest fapt suplinește, în parte, difuzarea cărții sau dimpotrivă, ca substituit al adevăratei receptări publice, o inhibă pe aceasta. Nu cred că efectul artei în cultură trece prin recunoașterea socială a producției de artă. Actul acesta, de provocare, al juriului Uniunii Scriitorilor, în ceea ce privește proza va avea, poate, un efect salvator - chiar și faptul că, acum, "Luceafărul" îl pune în discuție relevă o șansă, într-adevăr, existentă.

Numele mari ale literaturii se cer reconfirmate - noile nume trebuie să își facă drum. Până în prezent, de curențe sau de tendințe, ori chiar de mode structurate, constituite nu este cazul să vorbim în literatura română post-revoluționară. Pentru a exista curențe în literatură sau în artă nu este suficientă o anumită coerență stilistică a creației, ci și una a gustului - ori relația operei cu receptarea sa este profund tulburată.

Problema prozei românești se soluționează progresiv, din mers - naratorul, sau prozatorul în general, în efortul de a crea, pe un teren complet bulversat de politică, schimbare socială, șocuri economice și mai ales culturale, uită că trebuie să ajungă să cunoască mai întâi acest teren. Nu poate produce nimic, în planul comunicării dacă nu ajunge să îl stăpânească, emoțional și cognitiv. Apoi trebuie să îl facă familiar receptorului, cititorului, nu în aspectele sale sociologice sau în metafizica, politica, economia subiacente și, altminteri, relevante, ci în perceptivitatea estetică pe care o declanșează, ceea ce nu este deloc simplu. O nouă lume nu poate fi făcută sensibilă intrând direct la nivelul textualist, postmodern, obiectivist, al literaturii occidentale din vecinătatea anului 2000, sau în jocul oniric-suprarealist-aluziv pre-revoluționar. Contactul lumii actuale cu așteptările umane, în medierea literară (și de artă) a acestui contact va trebui să încorporeze principalele metode care au jalonat revoluția creației în ultimul secol, începând cu naturalismul, totul centrat pe experiența unui prezent universalist. Prozatorul anilor care vin - aducând sau neaducând o experiență anterioară marcată, sau mai puțin marcată, de succese - nu se va putea lipsi de o capacitate efectivă, globalizantă în spațiul stilului și universalistă în cel al culturii, o dată ce a dobândit o adevărată cunoaștere a lumii sale, o lume oricând gata să te otrăvească oferindu-ți, în locul vieții sale reale, stereotipii, dogme, snobisme. Altminteri, totul va fi, ca în parabola biblică și în ilustrarea ei bruegeliană, o istorie a orbului care conduce un orb. S-ar părea că în actul transmiterii și receptării unui semnal încărcat de sens estetic nu există conducător și condus și că, în respectiva ambianță, niște orbi se pot simți foarte bine împreună - în realitate, însă, întregul relief, atât al literaturii actuale, cât și al lumii, se schimbă mereu, așa încât, în acest haos, punctele cardinale nu pot lipsi. Dacă prozatorul nu are nimic special de spus cititorului, întâlnirea lor nu va avea loc.

Cred că, oricât de frustrant ar fi, pentru mulți oameni de un foarte mare talent și merit, gestul juriului, care pare să fi condamnat proza, trebuie luat în latura provocării sale; aceasta nu poate fi decât una fericită. Altminteri, acest act ar putea să devină bomba izolată, care anunță explozii iminente în zone învecinate.

adrian țion:

(cronicar „STEUA“)

1-2 Aș accepta lecția de maximă exigență, pretinsă de juriu, dacă neacordarea premiilor la proză pe 1999 ar fi venit ca reacție de pedepsire a autorilor de proză leneșă, care nu s-au putut desprinde de formulele vechi, descriptive-clasiciste, de un desuet realism pedestru, doar vag, și numai la nivel tematic, atinsă de problematica veacului ce se încheie. Dacă lovitura a fost dată și îmbătrâniților în textualism primar și onirism lănced, măsura punitivă încă se explică, bă chiar ar trebui susținută, indiferent de numele celor în cauză. Cu siguranță, însă, că lucrurile nu stau tocmai așa.

Mi-e teamă că vreun nume sonor a devenit obiectul unor dispute aprinse, după cum se întâmplă de obicei în astfel de circumstanțe, și propunerea unora în contrabalans cu riposta dură a altora să fi dus la eliminarea prozatorilor de pe listă. Nu e exclus să-și fi lăsat amprenta, tot după cum se întâmplă de obicei la concursurile literare județene, suma de bani alocată premierii. În acest caz, se economisește într-o parte (la proză, bunăoară) pentru a se aduna mai mulți bani în alte secțiuni.

Oricum ar sta lucrurile, prejudiciul adus prozei momentului este greu de calculat deocamdată. Un lucru e cert: eventualele polițe pe care juriul a vrut să le plătească unor prozatori neagreați au efect de bumerang. Cititorii autentici, câți or mai fi rămas au fost din nou îndepărtați de producția de proză. Rezultatele jurizării i-au condus spre o concluzie foarte simplă: dacă nici specialiștii nu au găsit o carte de premiat înseamnă că proza anului 1999 nu merită nici o atenție. Așa să fie? Cu toată aparența de producție slabă, în 1999 au apărut cărți remarcabile. E suficient să amintesc doar cinci dintre acestea pentru a infirma decizia juriului: Constantin Țoiu: **Barbarius**, Augustin Buzura: **Recviem pentru nebuni și bestii**, Gheorghe Crăciun: **Compunere cu paralele inegale**, Marius Tupan: **Rătăcirile Domnului** și Ioan Groșan: **Povestiri alese**. E regretabil că „pedeapsa” se răsfrânge implicit asupra condeielor mai tinere, mai nărușe, mai deschise spre zonele introspecției anarhice. Spiritul anarhic e fertil pentru inovație și insurgența tinerilor ar trebui să stea mereu în atenția criticilor. Dacă decizia juriului e dreaptă, cum se explică faptul că Dan-Silviu Boerescu a găsit suficiente scrieri valoroase în proză pentru a alcătui anularea sa antologie? E cel puțin o contradicție, dacă nu un punct de sprijin în susținerea tezei conform căreia juriul a greșit.

Despre o criză însă nu poate fi vorba, dacă e să tratăm cu responsabilitate problema, decât în măsura în care generația mai în vârstă a rămas opacă la eforturile de a revigora narațiunea. Invocarea crizei este, în viziunea acestora, o iluzie a bătrâneții lor, un subterfugiu la îndemână încropit de incapacitatea de a recepta metamorfozele scriiturii prozastice.

3 Nu trebuie scăpat din vedere faptul că autorii de proză sunt mai puțini. La poezie e îngheșuală mai mare, anul '99 înregistrând chiar o inflație suspectă. Ponderea eselui politic a fost sensibil mai mare în comparație cu proza. Iată și aici o posibilă explicație. Fiind numeric mai puține și evaluarea făcându-se nu de puține ori *grosso modo*, după criteriile aleatorii, exclusiv

critice, cărțile de proză ajung mai greu să urce pe rampa validării oportune. Comportamentul juriului confirmă suspiciunea că selecția și premiarea se fac după metode mai puțin ortodoxe, ceea ce prejudiciază însăși lumina în care este pusă instituția scriitorilor. Actul de agresiune îndreptat spre creatorii de proză continuă să stârnească o firească nedumerire și vie îngrijorare în rândul literaților, aruncând o pată greu de șters peste activitatea Uniunii.

4 Dezinteresul pentru lectură, real, efect al orientării spre cultul și cultura vizualului, se înscrie într-un fenomen mai larg, general, global, desemnat de Caius Traian Dragomir drept „vremea lăncezelii”. În contextul actual, cartea a ajuns o cenușăreasă în serviciile culturii. Pare a fi o povară, tolerată totuși, în al cărei viitor mai cred doar literații. Dar cenușăreasa aceasta este de fapt indispensabilă la toate nivelurile, sălile, coridoarele și compartimentele culturii. Fără ea n-ar străluci așa produsele aparținând vizualului. Așa stând lucrurile, ar fi deosebit de grav să constatăm că cei numiți să judece valoarea literară a unor scrieri s-au lăsat contaminați de spiritul lăncezelii generale, neparcurgând în totalitate cărțile în studiu. Nu știu cum au procedat jurații noștri, dar știu cum se procedează prin redacții și mai mult decât sigur că procedura nu diferă prea mult. În cele mai multe redacții cei care nu citesc cărțile decid despre cine trebuie să se scrie și despre cine nu, cum trebuie să fie recenzia, câte pagini trebuie ea să conțină și locul în revistă. Demersul critic este astfel anulat. Autorul recenziei (erijat fortuit în critic) devine executantului unui proiect alcătuit după varii informații, de undeva din afara tiparelor lui mentale. Imaginea unui autor este rezultatul coroborării lecturii cu informațiile după ureche. În absența lecturii, precumpănitoare este știrea furnizată întotdeauna partinic, înainte de a culege referințe critice obiective autorizate. Dar dacă și acestea au luat naștere din același complex de împrejurări și interese este clar cât de obiectiv poate fi statutul valoric al autorului. Pe baza unor informații după ureche se fac multe din ierarhiile valorice ale literaturii actuale. Din păcate, așa stau lucrurile și nu văd nici un motiv să cred că la jurizarea în discuție ar fi fost altfel.

5 În ciuda tuturor resentimentelor și în ciuda unor nerecunoașteri publice, experimentul prozastic postdecembrist a reușit să atragă atenția prin câteva nume, uneori identificându-se la acestea tendințe de individualizare deosebit de interesante și perfect adaptate momentului. Nouăzecista Rodica Draghinescu, de pildă, a ajuns să se impună prin două romane - **Distanța**

dintre un bărbat îmbrăcat și o femeie așa cum e (1996) și **Craun** (1999) - dar și să dezvolte o formulă cu totul personală, care a ajuns să fie numită „rodicism”. Miniaturistul Mircea Ioan Casimcea, descoperit de Fănuș Neagu în paginile „Luceafărului”, este autorul a cel puțin două volume de proză densă, reprezentative pentru căutările recente în sfera fantasticului. Acestea ar fi **Oameni în tren** (1997) și **Întâmplări Caloștra** (1999). Un eveniment al simbolisticii narative, reflectată în tiparele fantasticului l-a constituit, trilogia lui Marius Tupan, **Coroana Izabelei** (1998). Un analist rafinat se dovedește a fi Ion Scorobete în romanul **Noaptea orgoliilor** (1999), după cum un abil mânăitor de planuri narative pare a fi Al. Florin Țene în cele două romane publicate până acum, **Chipul din oglindă** (1997) și **Insula viscolului** (2000). Radu Țuculescu își continuă cursa de decatlonist prozastic radiografiind diverse medii sociale precum în **Cuptorul cu microunde** (1995). Un aer proaspăt aduce în tehnicile prăfuite Nicolae Matei. Scriitura sa face legătură directă cu internetul și practica *e-mail*-ului în romanul **Generația pierdută** (2000). După cum se poate lesne observa, unele dintre cărțile semnalate au apărut în 1999 și pot fi considerate chiar reușite, dar făcând parte dintr-un areal cultural îndepărtat de Capitală, e posibil ca membrii juriului să nu fi auzit măcar de ele. Va trebui să recurgem la clasamente zonale? Prea bine. Dar atunci unde este unitatea culturală trâmbițată? Nu mă alătur hulițului Gherman, cât doritei obiectivității care lipsește din cultură, jignind autori și opere după cum lipsește din politică.

6 Hotărîrea juriului a adus numai deserviciile Responsabilitatea premierii de la Uniunea Scriitorilor a ajuns o joacă. Este peremptoriu ca hotărîrea juriului să fie tratată ca atare de acum încolo. Nu proza anului 1999 trebuie repudiată, ci atitudinea celor compromiși.

7 Camus spunea: „Acum știu că omul e capabil de fapte mari, lucruri îndrăznețe. Dar dacă nu e capabil de un sentiment mare, atunci nu-l interesează”. Aducând aserțiunea în planul discuției noastre, după ce mi-am putut face o idee despre scrierile în proză din ultimii ani, aș spune că nu scriitura sau tehnicile narative utilizate pot îndepărta pe critici și mai ales pe cititori de cărțile de proză. Cred că trebuie umblat mai serios la filonul epic. Prozatorii noștri prea s-au adâncit în mode și în mimetism ieftin. Americani, cei care au dat tonul mișcării postmoderniste, se sinchisesc infinit mai puțin de postmodernism decât noi, de pildă. Prozatorii americani (nu toți, firește, aici vorbim despre vârfuri sau reușite) nu minimalizează rolul discursului epic păstrând prin aceasta legătura cu cititorul. Pri urmare, pentru a-l parafraza pe Camus, voi spune: Acum știu că prozatorii noștri sunt capabili de mari expresivități de limbaj, au un stil rafinat și o frază impecabilă, dar dacă nu sunt capabili de un subiect mare atunci nu mă interesează. Sub spectrul acestei așteptări îmi aș speranțele în legătură cu proza următorilor. Autorii pe care mizez sunt, în parte, și printre cei enumerați mai sus. Sunt autori pe care îi urmăresc cu încredere și interes.

marin mincu:

(cronicar „PARADIGMA“)

1-7 Neacordarea Premiului Uniunii la proză, pentru anul 1999, a stârnit oarecare valvă în presă, unii susținând că trebuia să se dea lui Augustin Buzura și lui Constantin Ţoiu (aceasta a fost opțiunea președintelui Juriului, criticul Eugen Negrici) iar alții considerând că proza este atât de slab reprezentată încât nu este cazul să se acorde vreun premiu la această secțiune, punct de vedere care a prevalat. După părerea mea, nu este adevărat că nu au apărut suficiente romane sau că acestea nu întruneau o cotă valorică minimă pentru a declara public că nu ai de unde alege. Dimpotrivă, chiar mi se pare că 1999 a fost un an destul de bogat în producția narativă căci au apărut cărți semnate de Nicolae Breban, Paul Goma, Augustin Buzura, Dumitru Țepeneag, Costache Olăreanu, Vasile Andru, George Cușnarencu, Marius Tupan, Dumitru Radu Popa, Mariana Șora, Mircea Daneliuc, Ioana Drăgan etc.

În orice caz nu se poate afirma că anul 1999 ar fi fost mai bogat în poezie chiar dacă s-au acordat patru premii; cei cărora le-au revenit premiile nu sunt niște revelații extraordinare pentru a se putea vorbi de un An al poeziei. Altfel, Ioan Es. Pop mai degrabă a involuat prin volumul **pantelimon 113 bis** și oricum fusese premiat și cu volumul său anterior. La fel stau lucrurile și cu C. Abăluță, care mai luase premiul a poezie cu doi ani în urmă, ceea ce creează o situație cu totul dilematică; s-ar putea deduce că autorul **Cărții lui Pessoa** a devenit brusc un poet atât de important încât juriile Uniunii din ultimii trei ani nu au avut pur și simplu altceva de premiat și au fost obligate de evidența valorii să-i acorde de două ori Premiul lui Abăluță. (Desigur, neprejurarea își află explicația ușor în faptul că omul Abăluță a fost membru în juriile din ultimii ani, când a putut să-și „anticipeze“ această încununare a carierei poetice.) Ce să mai spunem de exemplul, atât de clamoros, oferit de modalitatea originală folosită pentru a se premia T. Morar (un autor de scheciuri televizive); atât că un membru al juriului (domnul Mircea Mihăieș) a amenințat că părăsește juriul dacă nu a fi premiat prietenul său, Ioan T. Morar! De ce a demisionat domnul Mircea Mihăieș din juriu în protest pentru că nu s-a acordat nici un premiu pentru proză? Oricum, nu este tocmai convingător să eludezi cărțile unor prozatori importanți (Paul Goma, Dumitru Țepeneag, Vasile Andru, George Cușnarencu etc.) și să dublezi premiile la secțiunea de poezie numai pentru a-i glorifica pe C. Abăluță și I.T. Morar. S-ar părea că **instituția premierii** se află astăzi în mare impas și ar fi necesare unele schimbări obligatorii în ceea ce privește **principiile de funcționare** și mai ales egalitatea membrilor ce compun juriile. Acestea ar trebui să fie fixe pentru o perioadă de trei-cinci ani, să fie publicitate cât mai intensă pentru a deveni responsabile, evitându-se aberații axiologice în premiere. În Franța și Italia, jurile premiilor importante sunt adevărate instituții membri salariați și cu atribuții precise, crise într-un **regulament al Premiului**, care nu se schimbă ad-hoc, în vederea premierii de trei ori în trei ani a aceluiași poet. Presa a semnalat, de câțiva ani, regimul de totală improvizatie care au fost instituite juriile și „motivațiile“ acestor autori ce au justificat opțiunile membrilor

(premiabili în anul următor) acestor juri.

Dacă aş fi fost membru al juriului Uniunii Scriitorilor aş fi încercat să introduc și să activez **criteriul profesionismului** și aş fi renunțat la **asa-zisul criteriu al celei mai bune cărți** sau l-aș fi aplicat nuanțat, de la caz la caz, ținând cont de „amendamentul Mălăncioiu“, care impune o pauză de cel puțin patru ani în premierea aceluiași autor. Există riscul generalizat deja ca - și din cauza unei conjuncturi aranjate prin selectarea programată a componenților juriului - același scriitor să ia premiul de mai multe ori la rând, susținându-se (evident subiectiv) că **acea carte**, aparținând chiar scriitorului premiat acum doi-trei ani, e „mai bună“ decât a lui cutare autor, la fel de bun, și deși cutare n-a luat niciodată premiul Uniunii, cartea acestuia rămâne nepremiată fiindcă nu are suficienți susținători (foști membri ai juriului premiați anterior). Nu cred că este necesar să exemplific cum a funcționat **caruselul Premiilor** în ultimi treizeci de ani. La întâmplare, se poate observa că M. H. Simionescu a luat de mai multe ori Premiul Uniunii, dar prozatorul Vasile Andru, în mod cu totul curios, nu l-a luat niciodată, deși nimeni nu poate argumenta că, din punct de vedere al valorii - sau mai exact **al profesionismului** - M.H. Simionescu ar fi superior lui Vasile Andru. Diferența poate fi doar aceea că fostul șef de cabinet al lui Dumitru Popescu (Dumnezeu) a fost mai abil și a avut mijloace concrete mai puternice în a-și face/ cointeresa susținătorii. Când cineva - din perspectiva istoriei literare - numără trofeelee „ingeniosului bine temperat“ și constată că autorul **Turnului** și al **Jutlandei posibile** nu are nici un premiu, va conchide eronat că primul e un autor mai „mare“, important decât al doilea. În realitate, lucrurile nu stau deloc așa, dar criticul N. Manolescu l-a introdus în **Arca** sa pe M.H. Simionescu (conferindu-i o atenție exagerată) iar de prozatorul Vasile Andru nu pomenește nicăieri și uite așa se nasc prejudecățile istoriei noastre literare.

În ceea ce privește Premiul Uniunii la proză pe anul 1999, **eu i l-aș fi dat lui Paul Goma**. Nu înțeleg de ce acest mare scriitor român este în continuare ostracizat și pus la stâlpul infamiei de către toți, când ar fi momentul să i se recunoască și **instituțional** valoarea certă și profesionalismul omologat prin traducerea în alte limbi. Dacă aplicăm criteriul profesionismului, trebuie să cădem de acord că autorul romanului **Ostinato** (cartea care l-a impus pe plan internațional) și al **Romanului intim** (apărut în 1999) are atâta originalitate și valoare încât să corespundă

oricărui barem, impus de un juriu sau altul. Este foarte ciudat, dar foarte caracteristic nouă, românilor, că ne reactivăm tot felul de pulsuni meschine de ranchiună atavică și invidie joasă și inventăm criterii false prin care să-l îndepărtăm pe Goma de literatura din care face parte și să-l învrăjbim, și să-l ațâțăm prin toate metodele ca să se supere pe toată lumea și astfel să putem avea motive „principiale“ pentru a-l ține la distanță și a-l huli. În afară de **Roman intim**, Paul Goma a mai publicat în 1999 un volum masiv de publicistică, **Scrisuri** (Editura Nemira) din care transpare cu gravitate **coerența sa morală** în angajarea ideologică pe tot parcursul atât de controversat al **dizidenței sale istorice**. Iese la iveală o conștiință de răzvrătit împotriva oportunismului și imposturii, conștiință exemplară ce-l izolează net între contemporanii săi. Eu nu înțeleg de ce Laurențiu Ulici nu-i trimite lui Paul Goma **acea hârtie scrisă din partea Uniunii** prin care acesta să fie **reintegrat individual** în breasla din care fusese dat afară în mod ilegal. La fel, nu pot admite ca scrierile lui - drept consecință - să nu fie jurizate pentru că „Paul Goma nu mai face parte din Uniunea Scriitorilor“. Scrierile lui Goma, de valoare incontestabilă, fac parte și aparțin literaturii române fie și numai pentru faptul extraordinar că **sunt scrise în limba română**. Cărțile lui, traduse din românește în alte limbi, contribuie la universalizarea literaturii noastre, iar noi refuzăm să le luăm în seamă. Aceasta este o mare culpă și rușine pentru contextul socio-cultural și politic în care ne aflăm.

Există o coalizare aproape a tuturor scriitorilor împotriva lui Paul Goma ca și cum el ar fi singurul vinovat de tot marasmul moral de la noi ce a ieșit la suprafață după „revoluție“. Se poate deduce că vina lui esențială este aceea că a avut curajul să se declare solidar cu „Carta“ cehilor în 1977 și că apoi chiar a reprezentat un punct de „reper istoric“ al **dizidenței** românești. Dacă n-ar fi existat acest „eveniment Goma“ omologat ca atare în Europa, le-ar fi fost mult mai ușor numeroșilor dizidenți de fațadă să-și atribuie toată gloria și toate steagurile unei „bătălii“ la care n-au participat decât în mod „teatral“, introduși în scenă prin culise de conjunctura diplomației străine și protejați gălăgios de „Europa liberă“. Fiind singurul dizident/opozant autentic, Paul Goma a devenit un individ incomod pentru impostura unor dizidenți „frunțași“ post ce vor să schimbe datele reale, falsificându-le; pentru a izbândi în acest act de substituție au decis că Paul Goma trebuie declarat autor „fără talent“, șters din documente și depozat de faptele sale în modul cel mai deșănțat cu putință. Astfel, Editura „Humanitas“ în colaborare cu Academia Civică publică traducerea **Cărții negre a comunismului**, la care adaugă o **Addenda** și o **Cronologie** pentru istoria „dizidenței“ românești din care numele lui Paul Goma absentează. Tot ceea ce s-a întâmplat la Uniunea Scriitorilor (neincluizarea scriitorului între **membrii vii** ai acesteia) și tot ceea ce s-a scris în diverse recenzii, articole, istorii, pomelnice ale revoluționarilor, „addende“ și „cronologii“ nu reprezintă decât o **reînscenare a înscenării**. Mă întreb cum va fi catalogată în istoria adevărată a acestor ani de degradare morală, conspirația abjectă împotriva lui Paul Goma. Conferirea unui premiu al Uniunii Scriitorilor, ca semn de recunoaștere a valorii autorului romanului **Ostinato** ar fi constituit primul semn de redresare morală. Nu cred că ar fi fost nevoie de prea multă inteligență pentru ca acest prim gest reparator să fie comis.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE VĂZUTĂ DE ION CUCU

1). Poetul Ioan Alexandru tot mai meditează la „Infernul discutabil“ (1966).

2). Și Luciano Maia, scriitor brazilian, bun tălmăcitor al literaturii române în patria sa, a fost la Neptun, de curând, la „Colocviul traducătorilor“

3). În semiumbră, dar cu multă lumină pe chip: Nicolae Manolescu, Șerban Cioculescu și Barbu Brezianu. Era anul 1980.

4). Într-o pauză, după o ședință la Uniunea Scriitorilor: Aurel Covaci, George Bălăiță și Ion Ianoși.

5). Festivitate de premiere: ascultă concentrați și sobri: Livius Ciocârlie, Mircea Martin, Traian Iancu, Vlad Mușatescu și Vlaicu Bârna.

